

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Bakalářská práce

2022

Jan Štěpánek

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

**Mediální obraz Války v zálivu
ve vybraném dobovém tisku**

Bakalářská práce

Autor práce: Jan Štěpánek

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: Mgr. MgA. Petr Horký

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 1.8.2022

Jan Štěpánek

Bibliografický záznam

ŠTĚPÁNEK, Jan. *Mediální obraz Války v zálivu ve vybraném dobovém tisku*. Praha, 2022. 54 s. Bakalářská práce práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. MgA. Petr Horký.

Rozsah práce: 80 629

Abstrakt

Práce se bude zabývat válečným konfliktem v Perském zálivu z roku 1991, důvodem vzniku této série událostí, způsobenými následky, a především průběhem tohoto souboje mocností z hlediska mediálního prostředí. Jádrem práce bude analýza domácího a zahraničního tisku z dob konfliktu. Tato analýza bude zároveň srovnávat změnu přístupu médií a také přístupu armády k médiím. Tento přístup bude srovnán s předchozími konflikty, mezi které patří například válka ve Vietnamu a dojde k objasnění možných změn, ke kterým v průběhu času došlo. Cílem práce bude čtenáři přiblížit konflikt jako takový, představit mu komplexní pohled na vybraný dobový tisk se zaměřením na České a Americké zdroje. Analyzována budou periodika Rudé právo a The Washington Post z období 17. ledna 1991 – 28. února 1991.

Abstract

The thesis will deal with the 1991 Gulf War conflict, the reason for the occurrence of this series of events, the consequences caused, and above all the course of this power struggle from the point of view of the media environment. The core of the thesis will be an analysis of the domestic and foreign press during the conflict. This analysis will also compare the change in the attitude of the media and also the attitude of the military towards the media. This approach will be compared to previous conflicts, which include the Vietnam War, and will shed light on the possible changes that have occurred over time. The thesis will aim to introduce the reader to the conflict itself, presenting a comprehensive view of the selected contemporary press, focusing on Czech and American sources. The periodicals analyzed will be Red Law and The Washington Post from the period January 17, 1991 - February 28, 1991.

Klíčová slova

Irák, Spojené státy americké, Pouštní bouře, The Washington Post, Rudé právo, Perský záliv, objektivita, rozsah, konflikt, periodikum

Keywords

Iraq, United States, Desert Storm, The Washington Post, Rudé právo, Persian Gulf, objectivity, scope, conflict, periodical

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé práce Mgr. MgA. Petru Horkému. Zejména pak také své rodině za jejich podporu a motivaci.

Obsah

<i>Úvod</i>	8
<i>1 Metodologický postup a stanovení výzkumných otázek</i>	10
<i>2 Historický kontext a americko-irácké vztahy před válkou</i>	12
2.1 Geografické postavení a význam Iráku	12
2.2 Vývoj americko-iráckých vztahů do roku 1958	13
2.3 Vývoj americko-iráckých vztahů mezi lety 1958-1980	16
2.4 Vývoj americko-iráckých vztahů mezi lety 1980-1990	21
<i>3 Konflikt a jeho mediální vyobrazení</i>	24
<i>4 Charakteristika dobového tisku</i>	28
4.1 Rudé Právo	28
4.2 The Washington Post	29
<i>5 Výzkumná část</i>	31
5.1 Analýza Rudého práva	31
5.1.1 Velikost prostoru věnovaná válce v Zálivu	31
5.1.2 Způsob reflektování o válce v Zálivu	35
5.2 Analýza The Washington post	37
5.2.1 Velikost prostoru věnovaná válce v Zálivu	37
5.2.2 Způsob reflektování o válce v Zálivu	40
<i>Závěr</i>	42
<i>Seznam zkratk</i>	44
<i>Seznam grafů</i>	45
<i>Seznam použitých pramenů a literatury</i>	46
Periodika	46
Literatura	46
Internetové zdroje	50

Úvod

Od událostí spojených s invazí Iráckých vojsk do sousedního Kuvajtu a jeho následného osvobození spojeneckými vojsky uplynulo více než třicet let. Operace Pouštní bouře se zapsala do dějin jako jeden z nejintenzivnějších konfliktů od dob druhé světové války. V historickém kontextu konflikt přinesl zcela zásadní změny ve vztahu diváka a probíhajících bojů. Ty byly díky moderním technologiím poprvé takřka v přímém přenosu přenášeny do obývacích pokojů po celém světě. Moderní doba s sebou však nesla historické břemeno cenzury, která v novém kabátu zasahovala do každodenní práce novinářů. Tato práce zkoumá to, jakým způsobem byl tento konflikt v médiích vyobrazován.

Tato bakalářská práce se bude dále zabývat způsobem, jakým vybrané deníky informovaly své čtenáře v Československé federativní republice a ve Spojených státech amerických. Pro účely výzkumu byly zvoleny jedny z nejčtenějších periodik v daných zemích. Jak byly události prezentovány Rudým právem, které po pádu komunismu hledalo novou identitu ve svobodné zemi? A jak tomu bylo ze strany deníku The Washington Post, který ve své podobě fungoval již desítky let? Bylo toto téma v tisku důležité? Jakému prostoru se mu dostávalo? Informovali američtí novináři své čtenáře objektivněji, než ti českoslovenští? Na tyto otázky bude tato bakalářská práce hledat odpovědi.

V první kapitole dojde ke stanovení metodologického postupu a výzkumných otázek. Pro účely práce budou položeny dvě výzkumné otázky, dále bude specifikován časový úsek, který práce sleduje a také důvody, proč bylo právě toto období zvoleno. Kapitola taktéž zdůvodní výběr výše uvedených deníků a metodologii, podle které budou tématické články vybírány. V neposlední řadě pak stanoví pravidla pro rozlišení zaujatosti a nezaujatosti textů, které budou v rámci výzkumu vybraných deníků zkoumány.

Druhá kapitola nastíní historický kontext irácké oblasti a přiblíží vývoj americko-iráckých vztahů od 19. století až po Pouštní bouři. Úvodní část přinese stručný geopolitický popis oblasti, vývoj od prvního osídlení člověkem až po současné demografické rozložení obyvatel. Samotné rozvíjení vztahů mezi Irákem a Spojenými státy americkými bude rozděleno do tří časových období. První z nich bude zkoumat samotné počátky těchto vztahů v 19. století až po zlomový rok 1958. Kapitola čtenáři přiblíží, jak se postupně formoval moderní Irák ve 20. století napříč světovými válkami i přelomové objevení nerostných bohatství země. Mimo to se čtenář dozví jak byla země ovlivněna nacistickým Německem ale i o tom, jak Irák ovlivnila studená válka. Následující část vývoje vzájemných

vztahů je zaměřena na období od roku 1958 po cestu Saddáma Husajna k moci dovršenou v roce 1980. Období sleduje zejména vnitropolitický vývoj v zemi provázený řadou konfliktů na vlastním území země. Popisuje dlouhý souboj o moc mezi Abdul Salam Arifem a Abd al-Karim Qasimem, boj s kurdskou menšinou v zemi, definitivní konec monarchie v zemi a její složitou ekonomickou situaci ovlivněnou výše uvedenými konflikty. Zejména ale mapuje Saddámovu cestu k moci. Závěrečná část se zabývá posledními roky, které vedly k napadení sousedního Kuvajtu. V tomto desetiletí, zemi značně zasáhla dlouhá, američany podporovaná Irácko-Íránská válka, která zemi uvrhla do rozvratu. Tato část také popisuje události, které vedly k operaci Pouštní bouře a ve stručnosti popisuje její průběh.

Třetí kapitola popisuje pozici médií v konfliktu. Objasňuje nově uplatňované mediální postupy, zkoumá rozdílné nástroje médií a jejich užití včetně změn od posledních konfliktů, které Iráku předcházely. Poukazuje také ale na jednu z významných mediálních kauz, jež Pouštní bouři předcházela, včetně jejího vlivu na veřejné mínění. Zároveň objasňuje roli CNN a nový pojem „*CNN efekt*“, který stanice svým vlivem vytvořila.

Kapitola čtvrtá přináší rozbor zvolených médií. Popisuje složitý vývoj Rudého práva, jehož historie byla spojena s komunistickou stranou, až po přerod ve svobodné médium. Současně přibližuje některé z osobností, které měly zásadní vliv na podobu a změny, kterými si deník prošel. Stejně tak obsahuje historický vývoj *The Washington Post*, který sahá do doby dávno před vznikem Rudého práva. I v jeho případě jsou vyzdvihnuty některé z historických osobností, které udávaly směr, kterým se tonto deník ubíral.

Závěrečná kapitola je pak samotnou analýzou vybraných tiskovin. Vysvětluje zvolené postupy a zejména údaje, kterých se podařilo metodologickým postupem dosáhnout. Mezi tato data patří například plocha jednotlivých článků či jejich objektivita. Data jsou prezentována i v grafické podobě. Výsledky hledání jsou srovnány v časových úsecích a porovnávány vůči zkoumaným periodikům.

Pro lepší čtenářskou přehlednost došlo vůči tezím ke změně pořadí jednotlivých kapitol a úpravě jejich názvů. Zároveň došlo po doporučení prof. Štolla a konzultaci s Mgr. Gabrielou Skalickou k úpravě sledovaného období. To bylo omezeno na úsek od 17. ledna 1991 do 28. února roku 1991. Věřím, že změny provedené proti původním tezím mají své opodstatnění a jsou přínosem.

1 Metodologický postup a stanovení výzkumných otázek

Cílem této bakalářské práce je získat podrobný přehled o tom, jakým způsobem dobový tisk informoval o událostech Války v zálivu v období od 17. ledna 1991 do 28. února 1991. Za tímto účelem bude analyzováno tištěné československé periodikum - Rudé právo. Dále nastínit geografické postavení a význam Iráku a vykreslit vývoj americko-iráckých vztahů. V neposlední řadě si práce klade za cíl zmapovat mediální vyobrazení konfliktu v odborné literatuře. Pro stanovení výsledku dojde k aplikaci výzkumných otázek, které budou zkoumat jednotlivé aspekty informování čtenářů o probíhajícím konfliktu. Na základě těchto otázek bude provedena kvalitativní a kvantitativní obsahová analýza vybraných periodik ve zkoumaném období.

Metodologický postup bude rozdělen do jednotlivých fází. Základem pro realizaci bádání bude stanovení zkoumaného periodika a vzorku článků, které se tématem zabývaly. Periodikum bude vybráno na základě dobové rozšířenosti a zároveň dostupnosti pro čtení v dnešní době, aby byl případný čtenář schopný analyzované materiály dohledat online. K vyhledání zkoumaných článků budou ve výzkumu použita klíčová slova, které musí texty obsahovat. Po určení vzorků skrze klíčová slova dojde k vyřazení článků, které jsou svým obsahem odkloněny od zkoumaných událostí. Kapitola objasní také to, proč došlo ke zvolení právě výše uvedených deníků. Zároveň dojde k rozboru klíčových událostí, které následovaly po druhé světové válce včetně zásadního vpádu západních armád na území Blízkého východu. Výzkum bude pracovat s těmito otázkami:

- 1. Jak velký prostor byl věnován vybranému tématu? (velikost plochy, počet příspěvků celkem a na titulní straně)**
- 2. Jak vybrané deníky referovaly o konfliktu? (zaujatý - nezaujatý)**

Pro aplikování výzkumných otázek byly vybrány deníky Rudé právo a *The Washington Post*. Oba tituly patřily v tehdejší době k těm nejčtenějším ve své zemi původu. Zároveň se jedná o pravidelné publikace, které o událostech informovaly takřka každý den. Za důležitý aspekt lze považovat skutečnost, že Rudé právo je čtenářům volně dostupné na stránkách digitálního archivu Akademie věd či na webovém portálu Národní knihovny k jehož přístupu je třeba čtenářský Národní knihovny či vysokoškolský studentský průkaz. Deník *The Washington Post* je pak dohledatelný přímo na webových stránkách stávající redakce. Přístup k němu je limitován nezbytností předplacení celé služby.

Výzkum nebude analyzovat celé období Války v zálivu. Počátek války, tedy Irácká invaze do Kuvajtu, a následná operace Pouštní štít, jejímž cílem bylo upevnění pozic spojenců v sousedních zemích, bude z výzkumu vyňata. Zkoumané období odpovídá době od počátku operace Pouštní bouře po okamžik přijetí mírových dohod ze strany Iráku. Tedy časový úsek od 17. ledna do 28 února roku 1991. Následná jednání, jež trvala řadu měsíců, nebudou brána v potaz. Časový rámec výzkumu byl zvolený na základě skutečnosti, že se jednalo o nejintenzivnější část celé války, které se aktivně zúčastnila vojska západních spojenců. V rámci tohoto několika týdenního období došlo k decimaci iráckých sil a většiny infrastruktury v zemi, stejně jako osvobození atakovaného Kuvajtu.

Pro filtraci publikovaných tiskových příspěvků byly použity klíčové pojmy, které přímo odkazovaly na probíhající operaci, či zeměpisné názvy zemí, kde konflikt probíhal. Seznam klíčových slov pro Rudé právo je následující: Pouštní bouře, Irák, Kuvajt, Perský záliv. Pro účely analýzy deníku *The Washington Post* bude s ohledem na odlišný způsob měření zvolen pojem *persian gulf crisis*. Důležité je také uvést, že jednotlivá slova byla dále v českém jazyce vyhledána dle vyskloňování v relevantních pádech. Z článků, které splňují tyto premisy, budou následně vybrány ty, které byly publikovány československými autory, články zahraničních novinářů či periodik nebudou pro potřeby tohoto bádání využity. Tisková plocha analyzovaných článků bude spočítána na základě obsahové plochy jedné tiskové strany Rudého práva a *The Washington Post*. Do tohoto výpočtu však nebude zahrnuta obrazová příloha jednotlivých článků, protože ji výzkum nereflektuje.

Pro posouzení objektivitu článku byla využita kvalitativní obsahová analýza, jež zkoumala celkové vyznění daného článku. Během tohoto procesu došlo na hodnocení zaujetí bez ohledu na skutečnost, k jaké ze zúčastněných stran se případný text přikláněl. Výzkum se zaměřoval na takové vyznění, které by se ke konfliktu stavělo kriticky či odsuzovačně. Zároveň však zkoumal i vyznění, které by bylo podporou samotného konfliktu či jedné ze zainteresovaných stran. Vybrané články budou následně rozděleny do kategorií: zaujatý - nestranný. Nezaujatý tiskový příspěvek je takový, jenž čtenáře informuje o událostech a popisovaných skutečnostech zcela pravdivě. Kromě toho je nezbytné, aby autor do textu nepromítal svá osobní přesvědčení či emoce. Taková publikace musí zároveň splňovat veškerá pravidla novinářské etiky a odpovídat společenským normám. Zaujatý článek je pravým opakem těchto měřítek a hodnot. Je z něj patrná zaujatost autora, manipulování skutečností a jiné. V případě strannosti textu, který je však pouhou citací osob či jiných subjektů, není článek hodnocený jako neobjektivní, za takovou je považována pouze ta publikace, za jejímž obsahem stojí výhradně autor, potažmo redakce.

2 Historický kontext a americko-irácké vztahy před válkou

2.1 Geografické postavení a význam Iráku

Irácký stát, v arabštině *al-Iraq* „břeh velké řeky“, má rozlohu přibližně 437 000 km² a je umístěn na Blízkém východě mezi toky Eufrat a Tigris. Ty se na jihu země spojují v řeku *Šatt al-Arab* vlévající se do Perského zálivu. Přesný počet obyvatel Iráku nelze kvůli absenci sčítacích mechanismů s jistotou určit, avšak podle metodických propočtů Organizace Spojených Národů můžeme populaci Iráku zhruba odhadnout na 41 milionů, přičemž hlavní město Bagdád má přibližně osm až devět milionů obyvatel.¹

Oblast „úrodného pŕlmesíce“, jehož je Irák součástí, je považována za historicky důležité území, jež bylo středem významných říší, a lze jej bezesporu označit za kolébkou dnešní moderní civilizace. Úrodná půda okolo veletoků a jejich přítoků dala vzniknout vyspělým agrárním kulturám.² Rozvinuté zemědělství umožnilo vznik prvních politických útvarů, v nichž můžeme spatřit prvopočátek států a rozmanitosti populace, tak jak je známe dnes.³

Starí Řekové nazývali oblast, kde přibližně v roce 5000 př. Kristem vznikla sumerská civilizace, Mezopotámií. Ta přinesla světu první písmo či astronomické názvy planet, jež užíváme dodnes. Další nesmazatelnou stopu, která se zapsala do historických análů, zanechali následující významné civilizace: akkadskou, asyrskou, babylonskou, perskou a arabskou. Poslední jmenovaná si podrobila iráckou oblast v 7. století n. l. a přinesla s sebou islámské náboženství. Za nadvlády Arabů se stal Irák centrem vzdělanosti. S příchodem Mongolů na počátku 13. století však došlo k rozvrácení země a značnému úbytku obyvatelstva. K obnovení pořádku a stabilizaci zemi došlo až v roce 1535, kdy se Irák stal na téměř tři sta let součástí Osmanské říše, která zde vládla pevnou rukou.⁴

Na rozvalinách Osmanského impéria, které se rozpadlo po první světové válce, byl Irák ustanoven moderním státem pod hlavičkou Společnosti národů a správou Velké Británie v roce 1921. O jedenáct let později byla irácké monarchii udělena formální samostatnost.⁵ Britský vliv v této oblasti však zůstal až do 60. let 20. století. Přítomnost ostrovních jednotek zde byla stejně jako v ostatních státech na Blízkém východě vnímána velmi negativně. Tato skutečnost vytvořila u irácké populace silné protibritské uvědomění, jejímž následkem byl odmítavý postoj k intervenci či angažovanosti zahraničních velmocí do tuzemských

---

¹ AL ANSARI 2021, 1-13

² RADĚJ 2010, 8-10

³ PONÍŽILOVÁ 2011, 14

⁴ PONÍŽILOVÁ 2011, 13-46

⁵ DODGE 2006, 1-5 GOMBÁR / PECHA 2013, 410-424

záležitostí státu, které následně negativně ovlivnily vývoj americko-iráckých vztahů ve 20. století.⁶

Význam strategického umístění této země vzrostl ve 30. letech 20. století, kdy došlo k průzkumným akcím s cílem objevit „černé zlato“, kterým, jak bylo záhy zjištěno, země ve velkém měřítku oplývala a dodnes se řadí k nejvýznamnějším vývozcům ropného bohatství na světě. Právě tento geopolitický význam zapříčinil následný historický vývoj události v blízkovýchodním regionu, který vzbudil mezinárodní pozornost. Důležitým aspektem je také fakt, že Irák sousedí ze šesti významnými státy Islámského světa.⁷ V zemi dominují tři etnicko-náboženské komunity, tou nejpočetnější je Arabská 75-80 %, která se rozděluje na Sunnity a Šíity, zbylá procenta populace pak tvoří Kurdové. V otázce vyznání je v zemi jednoznačně zastoupena muslimská většina, která představuje přibližně 95 % (tu v rámci celého obyvatelstva tvoří z 60-65 % šíité, a z 30-35 % sunnité). Křesťanství a další náboženství mají v iráckém státě přibližně pětiprocentní účast.⁸

2.2 Vývoj americko-iráckých vztahů do roku 1958

První Američané spjatí s iráckým regionem byli křesťanští misionáři, kteří na Blízkém východě od 30. let 19. století šířili západní náboženství, pomáhali se stavbou škol, kostelů či zdravotnických zařízení.⁹ Na přelomu 19. a 20. století, zde pod taktovkou amerických univerzit probíhaly terénní archeologické práce, do této doby v oblasti báдали především zástupci předních evropských institucí a univerzit. Ty si kladly za cíl objevení artefaktů potvrzující biblickou historii tohoto regionu.¹⁰ Další americký zájem začal s průzkumnými akcemi týkající se objevu nerostného bohatství. Vlna tohoto zájmu vzrostla po roce 1928, kdy americké korporace získaly téměř 30 % podíl ve společnosti *Iraq Petroleum Company* IPC.¹¹

Zahraniční politika Spojených států amerických se začala rozvíjet s příchodem první velké války, kdy byly nuceny pod tíhou zachování vlastní bezpečnosti přerušit svoji neutralitu a na Velký pátek 6. dubna 1917 do probíhajícího konfliktu zasáhnout. S jejich značným přispěním se podařilo státům na straně Dohody zvítězit a válku během necelých dvou let ukončit.¹² Přestože si válka vyžádala více než sto tisíc amerických životů, pro Spojené státy americké byla z ekonomického hlediska nezpochybnitelným vítězstvím. Během několika let válečných mašinérií se z dříve zadluženého státu stala světová velmoc. Původní záměr

---

⁶ PONÍŽILOVÁ 2011, 53-54

⁷ AL ANSARI 2021, 1-13

⁸ RADĚJ 2010, 21-24

⁹ DOGAN / SHARKEY 2011, 33-40

¹⁰ EMBERLING 2010, 7

¹¹ Ropná společnost IPC byla založena v roce 1929 jako nástupce Turkish Petroleum Company, jednalo se o monopolního producenta ropných produktů v Iráku. Společnost byla v roce 1972 znárodněna.

¹² TINDALL / SHI 2008, 506

odzbrojení, jenž byl reakcí na veřejné mínění po první světové válce, však neměl dlouhého trvání. Během následujících desítek let se z dříve nevměšujícího se státu stala následkem vývoje událostí druhé světové války nejsilnější vojenská síla světa, která svými válečnými intervencemi ovlivňuje globální dění dodnes.¹³ Snahu o udržení této pozice ostatně dokazuje i skutečnost, že k červenci 2021 měla americká armáda více než 750 vojenských základem v osmdesáti zemích po celém světě.¹⁴

Vláda USA provedla první oficiální intervenci v Iráku v průběhu druhé světové války. Američané se společně s Brity obávali vzrůstajícího nárůstu irácké podpory Adolfa Hitlera a případného vlivu nacistické propagandy, který by v této západoasijské oblasti mohl nastat. Velkým sympatizantem a obdivovatelem německé vlády byl irácký premiér Rashid Al al-Gaylani, který byl pro své extremistické názory ze své funkce v lednu 1941 odvolán. Celá situace vyústila o dva měsíce později, kdy se uskupení zlatého čtverce pokusilo o atentát na zástupce panovníka Abdull-Ilaha. Ten se ale s předstihem o plánovaném útoku dozvěděl, a díky pomoci amerického velvyslanectví 31. března 1941 uprchl ze země.¹⁵

Následující den došlo k tzv. povstání skupiny Zlatého čtverce a násilnému převzetí moci, jenž mělo za následek svržení dosavadní pro britsky orientované monarchie. Vojenský puč nastolil novou vládu pod vedením fašisticky smýšlejícího Rashida Al al-Gaylaniho. Irácká společnost změnu vlády vřele uvítala, nesouhlasila totiž s dosavadní koloniální nadvládou Britů. Jejich radost měla ale pouze krátkého trvání.¹⁶

Britům a Američanům se vývoj v zemi nezamlouval, zejména kvůli strategickému významu této oblasti. V květnu 1941 proto proběhla vojenská operace, která sesadila vládu Zlatého čtverce a obnovila původní monarchii, která pokračovala v úzké spolupráci s britskou monarchií. Al-Gaylani musel Irák opustit a uprchnout do Berlína, kde jej přijal sám vůdce nacistického Německa Adolf Hitler. Zbylé roky strávil Al-Gaylani jako exulant, který díky amnestii unikl trestu smrti a poklidně dožil v Libanonském Beirutu.¹⁷ V Iráku byl následkem těchto vojenských zásahů vyhlášen válečný stav a po zemi byly rozmístěny britské armádní jednotky, čítající sto tisíc mužů, kteří zde obnovili původní vládu. Konflikt způsobil rozkol v irácké společnosti, která vnímala návrat regenta do čele země velmi negativně. Dalším z následků vojenské akce západních spojenců byla těžká ekonomická krize, již se snažila využít Irácká komunistická strana.¹⁸

Přestože USA a Velká Británie patřily k vítězným mocnostem druhé velké války, ostrovní monarchie jí byla značně oslabena a neměla dostatek finančních prostředků a lidské

---

¹³ AMBROSE 2011, 1-34 TINDALL, SHI 2008, 12-14

¹⁴ <https://www.businessinsider.in/defense/ranked-the-worlds-20-strongest-militaries/slidelist/51930339.cm> [04-09-2021]

¹⁵ SCHLAEPFER 2016, 179-244

¹⁶ AL-ARIF 1982, 158

¹⁷ ABOUL-ENEIN / ABOUL-ENEIN 2013, 44-84

¹⁸ GOMBÁR / PECHA 2013, 434-438

síly k udržování svého vlivu na Blízkém východě. Poválečná situace proto dala prostor Američanům k intervenci v této oblasti. Významným impulsem pro zásah byl počátek bipolárního konfliktu mezi nově vzniklými supervelmocemi a případnou expanzí a šířením komunistické ideologie Sovětským svazem v Iráku. Američané proto pomohli konflikty zmítané území v důsledku vytvoření samostatného státu Izrael v roce 1948 stabilizovat. Díky jejich vlivu došlo ke zprostředkování dohody o odsunu irácké armády z Palestiny. Tímto způsobem se snažili získat blízkovýchodní státy jako své spojence vedoucí k náskoku v boji proti Východnímu bloku¹⁹

Iráku byla poskytnuta ekonomická a následně vojenská pomoc, která vyústila podepsáním Bagdádského paktu v roce 1955. Do této antisovětské vojenské aliance se připojila Velká Británie, Turecko, Pákistán a Írán. Cílem tohoto paktu bylo posílení obranyschopnosti pro případ agrese ze strany Sovětů, kterým se otevíraly dveře do zemí třetího světa. Ty byly na počátku formování politických uskupení v důsledku zahájení dekolonizace způsobených nacionalistickým a emancipačním uvědoměním těchto národů.²⁰ Ačkoliv vznik Bagdádského paktu iniciovaly Spojené státy americké, jeho součástí formálně nikdy nebyly z důvodu odporu ze strany Egypta a Izraele. Jejich neformální podpora však probíhala po celou dobu existence této úmluvy. Irák byl součástí aliance do roku 1959, kdy již v zemi naplno probíhala irácká revoluce.²¹

Tento pakt vznikl na základě několikaletého úsilí o stabilizaci a formování vojenských sil, které měly za úkol chránit země Středního východu před již zmiňovanou agresí ze strany Východního bloku. Koncept, na základě kterého byl Bagdádský pakt signován, se nazývá „severní pás“. Ten byl poprvé představen v roce 1953 americkým ministrem zahraničí Johnem Fosterem Dullesem, který ve svém projevu zdůraznil, že právě státy sousedící s jižní hranicí SSSR jsou v bezprostředním ohrožení ze strany komunistických ideologií. Opačný názor však zaujímali přední britští politikové, ti jako klíčové státy pro obranu spatřovali země na Středním východě, jimiž byl Egypt a následně Irák a oblast Perského zálivu.²²

Svůj zájem o Egypt, zejména pak o oblast Sinajského poloostrova se strategickým Suezským průplavem, Britové stvrdili v říjnu 1956, kdy společně s izraelskými a francouzskými jednotkami v důsledku vznikající politické krize zemi napadly. Jejich tažení mělo však velice krátkého trvání.²³ Tento akt agrese vyvolal velký odpor zejména ze strany USA, jež v čele s Dwightem D. Eisenhowerem reagovali vyhlášením „Eisenhowerovy doktríny“, která byla v platnosti mezi lety 1957 a 1958. Její vyhlášení bylo vnímáno jako

---

¹⁹ HAHN 2012, 2

²⁰ SANJIAN 1997, 226-266

²¹ YESILBURSA 2020, 854-877

²² ASHTON 1993, 123-124

²³ SINGH 2018, 466-468

konec nadvlády koloniálních mocností v oblasti Blízkého východu. Byla ovšem i nástrojem, skrze který se Američané snažili zamezit vlivům Sovětského svazu v zemi.²⁴

Existence Bagdádského paktu pro Irák znamenala, že ve vzniklém konfliktu stál fakticky na straně západních útočníků. To způsobilo politický rozkol v zemi a negativní reakce ostatních arabských států. Pro záchranu vztahů s arabskými sousedy, došlo ze strany Irácké vlády k přerušení diplomatického styku s Francií a následné kritice ostrovní monarchie a jejího působení v Bagdádském paktu. Na hrozbu vzniku mocenského vakua reagovala doktrína deklarováním potřeby Spojených států na udržení vlivu v tomto regionu a potvrzením nabídky vojenské a finanční pomoci.²⁵

2.3 Vývoj americko-iráckých vztahů mezi lety 1958-1980

Zdánlivě ustálená situace se rapidně zhoršila v roce 1958. V červenci toho roku došlo v Iráku k dalšímu vojenskému převratu a definitivnímu konci západem podporované monarchie v zemi. Královská rodina, jež nestihla zemi opustit, byla zastřelena popravčí četou.²⁶ V čele převratu stáli Abdul Salam Arif a Abd al-Karim Qasim, jež byli členy a zároveň vůdci tajného vojenského uskupení „Svobodní důstojníci“.²⁷ Ustanovené vedení země navázalo spojenci dlouho obávané diplomatické styky se Sovětským svazem a ukončilo působení v Bagdádském paktu. Cílem těchto veřejností podporovaných kroků bylo demonstrovat jasnou snahu o odtržení západních vlivů. Stejně jako před lety, i na tyto politické změny chtěli Britové reagovat vojenskou silou. Toto riziko si nový režim uvědomoval a reagoval na něj prohlášením, že i nadále budou dodržovány závazky vůči těmto zemím. Díky tomu, ale také i kvůli složité taktické proveditelnosti, Spojené státy vojenskou operaci zamítly.²⁸ Spojené státy se obávaly podobného politického vývoje i v nedalekém Libanonu. V reakci na vzrůstající napětí proto v rámci stále platné Eisenhowerovy doktríny vyslali vojenské lodě k jeho pobřeží. 15. července 1958 došlo k vylodění 15 000 vojáků námořní pěchoty šesté americké flotily nedaleko Bejrútu a následnému uklidnění situace v zemi.²⁹

Z počátku myšlenkově jednotné revoluční síly, jejichž jediným cílem bylo svržení dosavadní vlády, začaly po naplnění svého plánu objevovat názorové rozepře. Tyto rozkoly byly nejcitelnější mezi hlavními tvářemi politických změn, Qasimem a Arifem. Jejich spory vyvrcholily vítězstvím Qasima, jež se tituloval „jediným vůdcem“ a následným uvězněním Arifa.³⁰ Ani to ale nezpomalilo narůstající odpor části obyvatelstva vůči vedení země. Napětí

²⁴ PEDEN 2009, 1073-1096

²⁵ PONÍŽILOVÁ 2011, 53-54

²⁶ GOMBÁR / PECHA 2013, 463

²⁷ BLACKWELL 1999, 1

²⁸ GIBSON, 2015, 29-30

²⁹ RUBIN 2010, 215

³⁰ GOMBÁR / PECHA 2013, 467

narůstalo i ve vztahu se Spojenými státy, to bylo podníceno mimo jiné problémem kurdské menšiny, již byla po převratu revolucionáři přislíbena autonomie. Nedodržení Qasimova přislíby vyvolalo s touto částí národa politický konflikt, v jehož čele stál na straně Kurdů Mustafa Barzani. Rozepře mezi Kurdy samotnými i jejich odpor vůči vládě vyústil v roce 1961 v první kurdsko-iráckou válku.³¹ Ta nakonec trvala až do roku 1970 a vyžádala si více než 75 000 lidských životů. Během konfliktu Irák mnohokrát obvinil Američany z podpory kurdských protivníků. I přes to, že k podpoře značnou část konfliktu oficiálně nedocházelo, v očích Irácké veřejnosti byly vzájemné vztahy opět citelně narušeny. Této skutečnosti nepomáhala ani neustálá podpora Izraele ze strany USA³²

Qasimova pozice vůdce začala však postupně značně oslabovat. Důvodem bylo především jeho osamocené postavení, jež nemělo podporu většího politického uskupení. Díky vývoji situace v zemi, zvýšených příjmů z ropy a mocenských rozepří začalo docházet k prohlubování rozdílů v populaci. Společnost proto začala hledat cestu, jak tyto rozdíly potíť. Do čela tohoto hnutí se záhy postavila Irácká komunistická strana, jež měla oporu v Sovětském svazu, a upozorňovala na stále silnější potřebu reforem a revolučních změn. Qasimovi tak nezbylo, než se s IKS domluvit na společném postupu. Ani přes společné snahy se však nepodařilo dosáhnout zásadních změn.³³

Na přelomu července a srpna roku 1958 přijel do Iráku spoluzakladatel strany *Baas*. Cílem tohoto socialistického politického uskupení založeného v Sýrii bylo sjednocení arabských mocností a jejich pevná vzájemná spolupráce. I přes stranická prohlášení však nedocházelo ze strany IKS k významným krokům k naplnění panarabské myšlenky a Qasimův režim se od ostatních arabských zemí částečně izoloval. Jeho vláda tak ještě více ztrácela podporu společnosti, která si takovou změnu přála. Navzdory vládním pokusům a dílčím krokům, které měly ke sjednocení Arabů vést, se nepodařilo zásadních změn dosáhnout. Oslabení režimu se pokusila využít Irácká odnož nacionalistické strany *Baas*. Místo politického souboje se však rozhodli vydat cestou atentátu na vůdce národa. K tomu po několika odkladech, způsobených vyčkáváním na vhodnou politickou situaci v zemi, došlo 7. října 1959.³⁴ Atentátníkům, mezi kterými byl mimo jiné i mladý Saddám Husajn, se však nepodařilo Qasima zabít. Přeživší Qasim tohoto útoku záhy využil ve svůj prospěch. Své přežití připisoval vyšší moci a proklamoval ho jako důkaz, že právě on je tím jediným a správným vůdcem. Tato prohlášení ovšem nijak neomezila odpor narůstající ze strany nacionalistů v zemi.³⁵

---

³¹ FAROUK-SLUGLETTOVÁ / SLUGLETT 2003, 90-93

³² GOMBÁR, PECHA 2013, 473

³³ PONÍŽILOVÁ 2011, 69 FAROUK-SLUGLETTOVÁ / SLUGLETT 2003, 82-84

³⁴ COUGHLIN 2005, 30

³⁵ PONÍŽILOVÁ 2011, 69 FAROUK-SLUGLETTOVÁ / SLUGLETT 2003, 82-84

Následující období se neslo především v chaotickém způsobu vlády a iracionálních rozhodnutí sebestředného vůdce, který zcela nelogicky přehlížel pomyslnou smyčku, která se na politické půdě utahovala kolem jeho krku. Jedním z jeho osudných rozhodnutí bylo propuštění značné části politických oponentů z vězení či jejich záchrana před trestem smrti. Mezi propuštěnými nechyběl ani Abdul Salam Arif. Právě on spolu s dalšími osvobozenými neváhal využít nespokojenost společnosti a paralýzu země, jež Qasim způsobil. Spojili se proto s představiteli strany *Baas* a dalšími nacionalisty ve snaze vymyslet plán svržení vládnoucí garnitury. Přestože spiklenců a jejich následovatelů nebylo mnoho, stále probíhající konflikt s Kurdy si vyžádal většinu vojenských sil v jiných částech země. K úspěšnému převratu tak stačilo, aby se vzbouřenecké jednotky zmocnili pouze strategicky důležitých základů a lokací. Představitelé komunistické strany Qasima opakovaně před připravovaným převratem varovali. Ten se však s vírou ve své schopnosti rozhodl nepodniknout žádné zásadní kroky.³⁶

Čtrnáctý den ramadánu 8. února 1963 začalo povstání. Nacionalisté se postupně zmocnili všech potřebných vojenských základů včetně budovy rozhlasu, ze které začali své protivládní vysílání doprovázené stejnými motivy jako při převratu z roku 1958.³⁷ Část populace stále podporující komunistickou stranu a současný režim proto vyšla do ulic ve snaze zabránit převratu. Řada z nich se shromáždila před budovou ministerstva obrany, kde se Qasim ukrýval, a prosila svého vůdce o vydání zbraní na jeho obranu. Jejich prosby však nebyly vyslyšeny. Tisíce spoře vyzbrojených civilistů při snahách o zastavení převratu zaplatilo svým životem.³⁸

Následujícího dne došlo k obsazení budovy ministerstva obrany a zajetí Qasima. Ten byl o několik hodin později spolu se svými společníky na místě popraven. Přebírat byl v minulosti spojován s operací CIA, a dáván za vinu Spojeným státům, které cestu k sesazení režimu hledali, k podpoře z jejich strany při této operaci však nikdy nedošlo.³⁹ V čele nové vlády stanul dříve propuštěný Arif spolu s hlavním představitelem strany *Baas*, Ahnadem Hasan al-Bakrem v roli ministerského předsedy. Následující měsíce se nesly ve znamení násilností, poprav a vražd nevinných.⁴⁰ Odříznutí komunistů od moci znamenalo i zpřetrhání vlivů Sovětského svazu. Této skutečnosti si byla americká vláda vědoma. Proto se její postoj vůči zemi od vlády Qasima v podstatě neměnil, vždy zůstalo pouze u snahy udržení stabilních diplomatických vztahů a zachování vlivu IPC.⁴¹

Po letecké nehodě a Arifově smrti v roce 1966 usednul do čela země jeho bratr, Abdul Rahmán Arif. Politicky slabší sourozenec však nedokázal konflikty zmítaný národ sjednotit.

---

³⁶ GIBSON 2015, 95

³⁷ GIBSON 2015, 59-60

³⁸ HOLLINGWORTH 1963, 225

³⁹ GIBSON 2015, 96

⁴⁰ PONÍŽILOVÁ 2011, 72

⁴¹ GIBSON 2015, 57-58 JACOBSEN 2013, 1029-1031

V čele se udržel pouze do roku 1968, kdy došlo v zemi k dalšímu převratu vyvolanému stranou Baas. Arif na rozdíl od svých předchůdce měl to štěstí, že jeho výměna v čele státu proběhla bez vojenského středu, o svém sesazení se dozvěděl telefonicky. Po mnoha letech v exilu se do své země vrátil až za vlády Saddáma Husajna, po americké invazi z roku 2003 dožil v Jordánsku, ve kterém také ve svých úctyhodných devadesáti jedna letech umřel.⁴²

Zásadní změna ve vztazích mezi USA a Irákem nastala v roce 1967. Následkem americké podpory Izraele v konfliktu známém jako Šestidenní válka. Irácká vláda, byť se konfliktu zásadní měrou neúčastnila, zcela přerušila diplomatické styky s touto západní mocností. Stalo se tak v době, kdy došlo ke stažení Velké Británie z oblasti Blízkého východu. Opětovný vznik mocenského vakua donutil Washington k vyhlášení Nixonovy doktríny. Tehdejší prezident Richard Nixon vyslovil na tiskové konferenci v Guamu požadavek vůči svým spojencům na blízkém východě, aby převzali veškerou odpovědnost za případné konflikty v oblasti. Dal tak otevřeně najevo, že se vláda Spojených států nehodlá vojensky nijak angažovat. Současně však byla spojencům, zejména pak Saudské Arábii a Íránu, přislíbena ekonomická a vojenská pomoc v případě nutnosti obrany.⁴³

Jedním z hlavních důvodů tohoto kroku byla probíhající válka ve Vietnamu, která vyžadovala vysoké vojenské úsilí. Diplomatie se nepodařilo obnovit ani po převratu z roku 1968. Hovory mezi Washingtonem a Bagdádem také významně oslabil stále probíhající konflikt s Kurdy na severu země. Američané totiž vystřídali Sovětský svaz coby podporovatele této menšiny. Skutečnost, že Američané dodávají své zbraně a finance povstalcům, vyvolala ve společnosti silnou protiamerickou vlnu plnou nenávisti, která značně poznamenala budoucí vývoj země. Příměří s Kurdy se podařilo dosáhnout až příslibem kurdské autonomie a vzájemnou dohodou mezi Barzanim a Al-bakrem z roku 1970. Příslib autonomie nebyl nikdy naplněn. Selhání vzájemných dohod vyústilo v druhou Irácko-kurdskou válku v roce 1974.⁴⁴

Po převratu se v roce 1968 moci chopil Hasan al-Bakr spolu s Radou revolučního velení, jíž tvořili výhradně armádní důstojníci. Záhy došlo k personální výměně ve všech důležitých funkcích, na které byli nově dosazováni výhradně členové strany Baas bez ohledu na své zkušenosti. Nová ústava ustanovila zřízení země jako socialistické uskupení s Islámem jakožto státním náboženstvím. Členové opozičních stran byli pronásledováni, mučeni a popravováni ve vykonstruovaných procesech.⁴⁵ Opětovný konflikt s Kurdy podporované Íránem donutil Irák k jednání mezi zeměmi s cílem definitivně kurdskou otázku vyřešit. Smíru bylo dosaženo v březnu 1975, kdy obě země přistoupily k Alžírské dohodě. V rámci ní se Irák vzdal svých území, o které vedl s Íránem dlouhodobě spory. Írán na oplátku odřízl

---

⁴² GOMBÁR, PECHA 2013, 481

⁴³ FAROUK-SLUGLETTOVÁ / SLUGLETT 2003, 115

⁴⁴ PONÍŽILOVÁ 2011, 76-78

⁴⁵ GOMBÁR, PECHA 2013, 481-482

Barzaniho od jakékoliv podpory, bez které byl osud menšiny zpečetěn. Souboje ovšem nebyly sváděny pouze na bitevních polích, jednotlivé frakce uprostřed strany *Baas* začaly soupeřit o svá postavení a pozice. V té době také začal k vysokým postům na úkor ostatních směřovat Saddám Husajn, který s Bakrem úzce spolupracoval. Díky své povaze a vypočítavosti se Husajn brzy dostal na pozici druhého nejdůležitějšího člověka v zemi.⁴⁶

Svoji pozici a vliv se vláda rozhodla upevnit znárodněním IPC a získáním veškeré kontroly nad ropným bohatstvím země. Tento krok vyvolal silné odezvy Velké Británie a dalších západních zemí, kterým značná část společností spadajících pod toto konsorcium patřila. Přestože znárodnění proběhlo postupně, v průběhu celého procesu nepřetržitě probíhala jednání s původními vlastníky o novém fungování, případných kompenzacích a zejména budoucích dodávkách ropy. Nově získané finance významně pomohli uplatňování nových ekonomických či sociálních programů. Země zažila velký rozmach a vývoj v oblastech školství, zdravotnictví či bytové výstavby.⁴⁷

Irák prošel zcela zásadními změnami, byla stanovena minimální mzda, důchodové zabezpečení obyvatelstva, stanovení maximální pracovní doby či úplný zákaz dětské práce. Byť byly rozdíly mezi venkovem a metropolemi stále značné, tento rozmach během několika let významně pozvedl životní úroveň obyvatelstva, což se odráželo ve významné podpoře nové vlády. Během pouhých šesti let se roční příjem na hlavu i přes nárůst obyvatel ztrojnásobil.⁴⁸ Přestože by se daly tehdejší vzájemné vztahy s většinou západních zemí včetně Spojených států označit za nepřátelské, vzájemný obchod zažil velký vzestup. Socialistická republika opět navázala spolupráci a přátelství se sověty, kteří zemi poskytovali technickou podporu v těžbě ropy a jejím zpracování. Tehdejší Rusko patřilo mezi největší odběratele ropy, vzájemný obchod byl ovšem spíše výměnný. Místo finančních prostředků totiž do Iráku putovali výměnou za ropu hlavně technologie, zbraně a další ruský export. Značný podíl na nákupu ropné produkce měla také Francie, ta se po znárodnění svých společností dohodla na odběru 23,75 % vytěžené suroviny.⁴⁹

Saddám Husajn si v té době již dobře uvědomoval své možnosti a naplno těžil ze svých schopností. Svůj vliv úspěšně upevňoval vršením svých funkcí a posilováním své moci nad děním v zemi. Stal se rukou držící režim a bojovníkem s opozicí. I přesto však respektoval Bakra coby reprezentativního vůdce země. Během několika let Husajn tehdy již nemocného Bakra zcela přerostl. Jeho rodina a podporovatelé ovládli všechny důležité posty v zemi včetně vedení Husajnem založených lidových milicí či ozbrojené gardy strany *Baas*.

Po rezignaci al-Bakra zde dne 11. července 1979 byl Husajn jmenován prezidentem Irácké republiky a definitivně tak upevnil své postavení, jež de facto zastával již od roku

---

⁴⁶ PONÍŽILOVÁ 2011, 81

⁴⁷ JACOBSEN 2013, 1032-1033

⁴⁸ FAROUK-SLUGLETTOVÁ / SLUGLETT 2003, 89

⁴⁹ FAROUK-SLUGLETTOVÁ / SLUGLETT 2003, 159

1976, kdy al-Bakr utrpěl infarkt, a nebyl tak schopný svou funkci efektivně vykonávat. Navzdory skutečnosti, že dosavadní prezident oficiálně odstoupil kvůli své nemoci a samotného Saddáma navrhl jako svého nástupce, existovaly spekulace, že byl svým nástupcem k rezignaci donucen pod pohrůzkou smrti. Údajní svědci však byli zatčeni a popraveni. Nový prezident, poučený z chyb svých předchůdců, ihned začal s rozsáhlými čistkami ve straně i armádě. Započaté budování kultu jediného vůdce netrpělo žádnou kritikou či protichůdným názorem. Na média dopadla cenzura, svoboda projevu byla omezena, a vznik nových politických stran byl zakázán pod přísnými tresty. Řada opozičníků byla pozatýkána, mučena a nakonec popravena. Husajn, který se kromě prezidentského křesla ujal všech nejdůležitějších funkcí, položil základy diktatury, jíž v zemi už nemohl nikdo oponovat.⁵⁰

2.4 Vývoj americko-iráckých vztahů mezi lety 1980-1990

Husajn musel nově čelit problémům se sousedním Íránem. Poklidné vztahy s touto zemí získané Alžírskou dohodou se totiž začaly trhat ještě před jeho oficiálním usednutím do čela země. Během Íránské islámské revoluce definitivně padla vláda dynastie Pahlaví, která se s Irákem snažila udržovat dobré vztahy a země byla uvržena do chaosu.⁵¹ Nechtě vůči novému režimu se velice brzy začala projevovat ve vzájemných vztazích těchto zemí, které přerostly v nepřátelství. Ještě ve stejném roce začaly vojenské a politické útoky na obou stranách hranic. Sebevědomý Husajn věřil, že by se mu mohlo podařit nově nastolenou vládu svrhnout a ujmout se tak vlády na sousední zemi. Dílčí střety během několika měsíců přerostly ve vojenský konflikt, iniciovaný právě Husajnem, dnes známý jako Irácko-Íránská válka.⁵²

Díky stále nestabilní situaci v zemi se Iráku podařilo v prvním roce a půl války dosáhnout řady územních zisků a vítězství. Jeho úsilí však bylo zmařeno v roce 1982, kdy sousední země přešla do protiútoků, a zahrnala tak Irácké síly zpět k původním hranicím. Ještě na konci roku se boje dokonce přesunuly až na území agresora. Brutální konflikt si vyžádal mnoho obětí na civilním obyvatelstvu, řada z nich podlehla Iráckým plynovým útokům. Boje uvízli na bodě mrazu bez jasné převahy kterékoliv strany, země si začaly navzájem ostřelovat ropná zařízení a ropné tankery. Na řadě těchto útoků se také podílely Spojené státy na straně Iráku.⁵³

Vidinu míru přinesla až rezoluce OSN č. 598, jež vyzývala oba státy ke smíru a vyšetření příčin války. Írán tuto možnost v počátku však odmítl a nadále pokračoval v útocích.⁵⁴ Po několika porážkách a velkých ztrátách na životech se ale nakonec obě země

⁵⁰ MARR / AL-MARASHI 2017, 139

⁵¹ PONÍŽILOVÁ 2011, 85-87

⁵² FAROUK-SLUGLETTOVÁ / SLUGLETT 2003, 291-293

⁵³ FRIEDMAN 1993, 168

⁵⁴ PONÍŽILOVÁ 2011, 88

dohodly na smíru, byť k uzavření rezoluce nedošlo až do roku 1990. Důvodem neuzavření bylo vědomí Saddáma Husajna, že právě on konflikt vyvolal, a obával se mezinárodních sankcí. Válka se táhla dlouhých osm let, vyžádala si více než půl milionu lidských životů a ve výsledku de facto nic nezměnila. Přestože konflikt nikdy významně nepřerostl za hranice těchto dvou zemí, řada sousedů i světových mocností jednotlivé strany podporovala, ojedinele pak i vojensky zasahovala.⁵⁵

Důležitou roli zde sehrály opět Spojené státy. Právě díky jejich podpoře byl Husajn schopen ubránit svou zemi během protiútoků. Různými cestami tak do Iráku proudily jak americké zbraně, tak i finance a další pomoc. Podle některých zjištění se Američané dokonce nepřímo podíleli na chemických útocích v zemi, když do Bagdádu dopravili některé materiály potřebné k výrobě těchto zbraní či tolerovali jejich užití. Použití těchto zbraní bylo obzvláště brutální vůči Kurdům na severu země, kde si vyžádalo na sto tisíc mrtvých. Důvodem podpory režimu bylo kromě domnělé ochrany sousedních zemí, například Kuvajtu, zejména udržení vlivu na úkor Sovětského svazu, který zemi také podporoval. Několik let po složení zbraní se ukázalo, že oficiální stanovisko a podpora Washingtonu měly temné pozadí. Šokující skandál známý jako *Írán-Contras* odhalil, že americká vláda ve spolupráci s CIA během konfliktu dodávala zbraně také Íránu. Tato skutečnost byla o to závažnější, že tyto dodávky porušovaly mezinárodní restrikce, které řadili Írán mezi teroristické země. Výtěžek z těchto prodejů poté putoval na hrazení černých operací a podporu povstalců v Nikaragui.⁵⁶

Jen díky zahraniční pomoci se Bagdádu podařilo udržet zemi v chodu. Podporou západu se podařilo zásadně zlepšit bojeschopnost, velikost armády i jejího vybavení. Rychlý nárůst vojenské síly se však stal rizikem pro okolní země. I přesto byla státní pokladna téměř vyčerpaná, a životní úroveň obyvatelstva významně zasažená. V žádném případě se ale nejednalo o situaci na pokraji bankrotu, země měla stále významné příjmy z ropné produkce, které by ji při správném využití dokázaly oživit. Miliardy dolarů ale byly utopeny v přezbrojení armády či zbytečných budovatelských projektech památníků a prezidentského paláce.⁵⁷

Tento způsob řízení státu způsobil oslabení ekonomiky a značný růst inflace, jež roku 1990 dosahovala až 45 %. Režim pod tíhou těchto skutečností začal s masivní propagační kampaní, která dávala současnou situaci za vinu okolním státům a západním mocnostem. Vzájemné vztahy se začaly velmi rychle zhoršovat. Důležitými momenty pro další vývoj vzájemných vztahů byly události z března a dubna téhož roku. Irácká vláda nejdříve ve vykonstruovaném procesu popravila britského novináře Farzada Bazofta, jehož obvinila ze špionáže. Tím se vystavila značné kritice západu. Následně pak v dalším měsíci došlo k

---

⁵⁵ RIEDEL 2008, 9

⁵⁶ KORNBLUH 1987, 129-130

⁵⁷ FAROUK-SLUGLETTOVÁ / SLUGLETT 2003, 318 - 319

opětovnému vyhrocení diplomatických vztahů, když na letišti Heathrow došlo k odhalení iráckých občanů, kteří ve svých zavazadlech nelegálně převáželi řadu součástí určených k výrobě jaderných zbraní.⁵⁸

Trnem v oku režimu se stal sousední Kuvajt, který odmítl pronajmutí svých ostrovů za účelem vybudování přístavu zlepšujícího irácký přístup k zálivu a obchodním cestám. Bagdád se začal vůči zemi značně vymezovat, požadoval finanční náhrady, odmítal splácet své dluhy a obviňoval okolní země z porušování kvót na těžbu ropy vedoucím k poklesu její ceny, jež mělo mít na Iráckou ekonomiku negativní dopad. Na přelomu července a srpna roku 1990 začala irácká armáda přesouvat své jednotky ke Kuvajtským hranicím. Americká ambasáda o tomto přesunu dobře věděla. Tehdejší velvyslanec April Glaspie požadoval vysvětlení těchto kroků. Během rozhovorů se svým protějškem uvedl, že si Spojené státy nepřejí ekonomickou válku s Irákem, což v očích Saddáma Husajna posvětilo celou operaci. Věřil totiž, že západ nepřistoupí k vojenskému zásahu. Další konflikt byl již nevyhnutelný.⁵⁹

Invaze do Kuvajtu začala v brzkých ranních hodinách 2. srpna 1990. Zaskočená a slabá kuvajtská armáda neměla proti síle útočníka nejmenší šanci. Země byla obsazena během jediného dne. Ještě téhož dne došlo ze strany Washingtonu a dalších vlád ke zmrazení veškerých Iráckých i Kuvajtských aktiv. OSN reagovala rezolucí č. 660, která požadovala okamžité stažení vojsk z Kuvajtu. Tato žádost nebyla vyslyšena. Následně došlo k okamžitému zastavení vývozu amerických zbraní do Iráku. Na zemi bylo uvaleno několik finančních a obchodních sankcí, které měly za cíl zemi značně omezit, a donutit tak vládu ke stažení svých sil. Ty se však mezitím přesunuli k hranicím Saudské Arábie. S vědomím rizika dalšího útoku nařídil prezident Bush okamžitý přesun vojenských jednotek do této země.⁶⁰

Vojenská operace Pouštní bouře *Desert Storm*, jejímž cílem bylo osvobození Kuvajtu a vyhnání Iráckých vojsk, započala 17. ledna 1991.⁶¹ Během následujících pěti týdnů se koalici třiceti pěti zemí, včetně tehdejšího Československa, podařilo vyhnat okupanty z dobitého území. Kromě rychlého vojenského úspěchu přinesla operace také nový formát válečného zpravodajství, který této vojenské akci zajistil přezdívku *Video game war* - podle publikovaných záběrů z moderních zbraní.⁶²

Koaličním vojskům se během několika dnů podařilo zcela vyřadit Iráckou protiletectkou obranu. Lépe vyzbrojené západní síly zcela zdecimovaly okupační vojska v obrovském nepoměru ztrát.⁶³ Zatímco ztráty na životech jednotek koalice se během bojů pohybovaly v nižších stovkách, na straně Iráku zahynuly desítky tisíc mužů, více než dvě stě

---

⁵⁸ <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1990/03/29/bomb-parts-seized-on-way-to-iraq/27d653b5-f9f6-43ea-9f4d-6893ebc4c598/> [01-07-2022]

⁵⁹ FINLAN 2003, 25

⁶⁰ FAROUK-SLUGLETTOVÁ / SLUGLETT 2003, 335

⁶¹ PONÍŽILOVÁ 2011, 98

⁶² TAYLOR 1998, 33

⁶³ BOURQUE 2001, 455

tisíc mužů pak bylo zraněno či zajato. Obrovské ztráty provázela řada kontroverzí spojená s neúměrným použitím síly ze strany Spojenců. Tou nejznámější byl útok na takzvanou „dálnici smrti“, po které irácká vojska prchala z Kuvajtu. Během tohoto ústupu zničili Spojenci více než dva tisíce nepřátelských vozidel a zabili stovky prchajících vojáků.⁶⁴ Přesto, že tento příběh médií značně rezonoval, zásadního vlivu na veřejné mínění nedosáhl.

Intenzivní bombardování a letecké útoky, který byly jedním z hlavních vítězných nástrojů celé operace, kromě vojenských cílů zcela zničily infrastrukturu Iráku. Samotné bombardování si vyžádalo více než 3 500 civilních obětí.⁶⁵ Lidská katastrofa však trvala ještě roky po ukončení operace. Podle odhadů z roku 2002 zemřelo v přímém či nepřímém důsledku operace Pouštní bouře až dvě stě tisíc civilistů.⁶⁶

3 Konflikt a jeho mediální vyobrazení

Válka v Perském zálivu přinesla ve vztahu k médiím řadu zásadních změn. Tou nejpodstatnější byl technologický pokrok, ke kterému došlo od doby posledních velkých konfliktů, jež se odehrávaly daleko od hranic USA.⁶⁷ Příchod moderních komunikačních satelitů a s nimi spojených technologií umožnil zpravodajcům efektivně pokrývat dění průběhu celé války, zejména pak zprostředkovat živé vysílání se zpravodajci, kteří se nacházeli přímo na místě probíhající vojenské operace. Díky tomu bylo možné diváka o situaci informovat dvacet čtyři hodin denně, bez ohledu na to, kde se zrovna nacházel. Tyto změny ovšem nevnímaly pouze mediální domy a jejich zpravodajci. Předchozí konflikty, zejména pak válka ve Vietnamu, ukázaly, jak významný může být vliv médií na veřejnost a její smýšlení o válečném dění. To mělo zcela zásadní vliv na změnu přístupu k novinářům a jejich volnému působení ve válečných zónách.⁶⁸

Během války ve Vietnamu byl novinářům umožněn volný pohyb napříč liniemi, a s tím spojený přístup k necenzurovaným a nezkráskovaným informacím o probíhajícím konfliktu. Americká vláda se mylně domnívala, že celý průběh války bude zobrazován v souladu s ideologickým přesvědčením vládní garnitury. Díky této domněnce tak novinářům pro volný pohyb na bojišti stačila pouhá novinářská akreditace. Tak mohli bez omezení či cenzury sledovat každodenní dění na bitevních polích, životy obyčejných vojáků a osudy těch méně

---

⁶⁴ TUCKER / SPENCER C 2010, 710

⁶⁵ FISK 2005, 853

⁶⁶ SALVAGE 2002, 2

⁶⁷ GOTTSALK 1992, 460

⁶⁸ <https://www.americanforeignrelations.com/O-W/Television-The-persian-gulf-war.html#b%23ixzz1uKXkqB1> [13-07-2022]

šťastných.⁶⁹ Svá pozorování a záběry pak mohli přenášet divákům na televizní obrazovky po celém světě. To představovalo pro konzumenty mediálních obsahů zásadní změnu proti předchozím konfliktům, kdy televize buď ještě neexistovala či nebyla dostatečně rozšířená napříč populací.⁷⁰ Z počátku silné protikomunistické narativy začaly s prodlužujícím se konfliktem střídat obrázky reality vyobrazující utrpení a násilí na obou stranách. Zásadním zlomem v podpoře vojenské mašinérie ze strany médií a veřejnosti byla ofenzíva *Tet*, jejímž cílem bylo dobytí Saigonu a ukončení celé války. Necenzurované záběry zraněných či mrtvých amerických vojáků, byly promítány na televizní obrazovky milionů lidí po celém světě.⁷¹

Ze vzdáleného konfliktu se tak stala přítomná realita, která s sebou nesla utrpení tisíců vojáků i jejich rodin na vzdáleném kontinentu. Záběry vyvolaly dojem neúspěchu ofenzivy a vzedmuly silný odpor veřejnosti k probíhajícím násilnostem. Tento vliv na veřejné mínění v následujících letech způsobil zásadní obrat v přístupu k novinářům jako takovým. Došlo k zavedení regulí na kontrolu zveřejňovaných informací a ke zvýšenému dohledu nad aktivitami zpravodajců.⁷² Nová pravidla měla za cíl zabránit chybám učiněným ve Vietnamu. Poprvé došlo k aplikování přístupu tohoto typu v roce 1983 při americkém vpádu na ostrov Grenada. Nová pravidla kromě organizování samotných zpravodajců ze strany armády také zahrnovala řadu restrikcí ve směru k dokumentovanému obsahu. Mezi zákazy patřilo například zachycování záznamů trpících vojáků, spontánní rozhovory s nimi či rozhovory mimo záznam.⁷³ Vzhledem k neuspokojivému stavu však tento systém v následujících letech prošel řadou změn.

Významná pozornost médií směrem k Iráku byla znatelná ještě před samotnou invazí spojeneckých vojsk. Média na zemi i jejího vůdce nahlížela značně kriticky. Saddám Husajn byl často označován jako „*fanatik*“ či „*psychopat*“, byl připodobňován k Adolfu Hitlerovi.⁷⁴ Po vpádu iráckých sil do Kuvajtu pak média přinášela zejména informace o zvěrstvech páchaných okupačními jednotkami. Nejsilnějším příběhem irácké invaze byl barbarský akt vražd novorozenců v kuvajtských porodnicích, kde měli vojáci krást inkubátory pro předčasně narozené děti. Děti umístěné v inkubátorech měli pohazovat na zem, kopat do nich a nechat umřít na podlaze porodnice. Tento silný příběh, který při svých projevech a argumentacích používal i prezident George Bush st., dokonce zásadně ovlivnil hlasování

---

⁶⁹ HAMMOND 1988, 6

⁷⁰ <https://www.warbirdforum.com/media.htm> [13-07-2022]

⁷¹ ANDERSEN 2007, 48

⁷² HOIBY / OTTOSEN 2017, 7

⁷³ TAYLOR 1998, 35

⁷⁴ KNIGHTLEY 2004, 486

několika senátorů při schvalování invaze spojeneckých vojsk. Samotné schválení invaze zvítězilo při hlasování o pouhých pět hlasů. O dva roky později se však ukázalo, že byl celý příběh smyšlený. Svědectví patnáctileté dívky, která vystupovala v roli matky jednoho ze zavražděných dětí, bylo zinscenováno agenturou *Hill+Knowlton* a kuvajtskou vládou. Dívka samotná pak byla dcerou kuvajtského velvyslance při USA.⁷⁵ Vliv příběhu a falešného svědectví na vnímání nutnosti invaze a ovlivnění veřejnosti byl však zcela zásadní. Otázkou tak zůstává, jak by dopadlo schválení invaze, nebýt právě tohoto smyšleného příběhu.

Zahájení vojenské operace narušilo televizní vysílání po celém světě. Šestnáctého ledna 1991 jen několik minut před půlnocí došlo k přerušení programu CNN z důvodu bleskové zprávy o zahájení útoku Spojeneckých vojsk. Jednalo se zřejmě o jednu z nejdelších bleskových zpráv historie, běžela nepřetržitě dvanáct hodin.⁷⁶ Novináři, kteří se společně se spojeneckými silami přesunuli ještě před zahájením invaze na území Saudské Arábie, již neměli takovou svobodu, jako jejich předchůdci během Vietnamské války. Každý jejich krok byl organizován dle zavedených pravidel armádními úředníky pro veřejné záležitosti. Jejich přístup byl tak omezen pouze na místa vybraná armádou, a to pod neustálým dohledem. Informace jim poskytované procházely cenzurou, každý poskytnutý záběr byl pečlivě vybrán. V hlavním stanu mediálních domů se tou dobou nacházelo téměř tisíc zpravodajců, přesto se však našli i tací, kteří působili přímo za nepřátelskou linií, v centru Bagdádu.⁷⁷

Kromě přístupu k novinářům se však změnil i přístup k boji samotnému. Technologický pokrok vojenství zcela proměnil bitevní pole. Shazování „hloupých“ bomb nahradily přesně naváděné rakety odpalované z lodí či letadel. Pěchotní útoky nahradily tanky a obrněná vozidla. Válka se měla stát humánnější, bez zbytečných ztrát na životech. Novým formátem se také díky moderním zbraním staly záběry z bezpilotních dronů, na kterých armáda prezentovala přesnost svých zásahů a ničení vojenských cílů. Veřejnost tak měla možnost sledovat dění přímo z perspektivy vojenských operátorů.⁷⁸

Novou cenzurní strategii armády částečně narušilo až vysílání CNN, první čistě zpravodajské americké stanice, která zahájila nepřetržitě vysílání, jež informovalo o situaci na blízkém východě dvacet čtyři hodin denně. Díky tomu, že stanice v daném formátu fungovala již řadu let, měla dostatek lidských i technických kapacit, které jim toto exkluzivní pokrytí zajišťovaly.⁷⁹ Byli to právě reportéři CNN, kteří díky povolení tamních úřadů

---

⁷⁵ ANDERSEN 2007, 169

⁷⁶ TAYLOR 1998, 31-32

⁷⁷ NOORANI 1991, 805

⁷⁸ MCLAUGHLIN 2002, 130

⁷⁹ SMITH, PERRY 1991, 23

společně s dalšími vysílali přímo z hlavního města Iráku. Tento mediální prostor byl pak ještě více umocněn skutečností, že některé redakce v rámci vysílání programu věnovanému vojenské operaci zcela vypustily vysílání reklam.⁸⁰ Novinářům americké stanice se navíc podařilo zůstat ve městě i poté, co došlo k vyloučení ostatních západních redakcí a jejich pracovníků. I přes nový formát a velký prostor věnovaný konfliktu však nedošlo k zásadní změně, která by snad konflikt zobrazovala v jiných barvách. I přes odvahu zahraničních novinářů nebylo možné bezohledně vstupovat přímo do živého boje a stát se tak možným terčem spojeneckých útoků. Většinu mediálního prostoru proto zaujímal materiál schválený armádou. Vysílání bylo zaplněno analýzami, záběry z brífinků úředníků a armádních činitelů, jež se často opakovaly. Divákům tak sice byl zprostředkován živý pohled do pomyslného centra dění v Bagdádu, novináři samotní však museli zachovat profesionalitu a pracovat obezřetně. Přejímání vysílání místní propagandy a státních médií kvůli tomu nebylo možné. Spojenecká vojska tak mohla držet mediální obsahy v souladu se svou propagandou.⁸¹

Mediální pokrytí války v zálivu dalo svým rozsahem a dosahem na publikum vzniknout novému termínu, který tento přístup definoval. Takzvaný *CNN efekt* popisoval nově možný způsob přenášení informací na diváka a teoretický vliv, jaký má na veřejné mínění a zahraniční politiku. Dle tohoto konceptu mohou média přenášenými informacemi změnit smýšlení veřejnosti, která pak svým hlasem může ovlivňovat směřování zahraniční politiky své země. Jevy tohoto efektu byly částečně patrné již během války ve Vietnamu.⁸²

O jasnou konceptualizaci či přesnou definici tohoto jevu se v historii pokusila celá řada autorů. Mezi nejznámější patří práce Stevena Livingstona, jež definoval tři typy tohoto vlivu. Skládají se z procesu stanovení překážek k dosažení politických cílů a zkrácení, akceleratoru reakční doby pro učinění politických kroků vládních činitelů či nastolování agendy. Jednotlivě popisují možné vlivy, kterými může efekt působit ve vztahu médií k vládě skrze občany země.⁸³ Podle autora mají média možnost prioritizovat jednotlivá témata předkládaná publiku, a tím tak klást důraz na jejich důležitost. Reálně může docházet i k opačnému jevu efektu v situaci, kdy se mediální pozornost upírá k tématům méně podstatným, díky čemuž dochází u upozadění podstatných problémů.⁸⁴

---

⁸⁰ TAYLOR 1998, 34

⁸¹ TAYLOR 1998, 34

⁸² ROBINSON 1999, 4

⁸³ ROBINSON 1999, 4

⁸⁴ ŠKOLKAY 2009, 96

4 Charakteristika dobového tisku

4.1 Rudé Právo

Vznik Rudého práva je datován k 21. září 1920, kdy tyto noviny vyšly poprvé jako deník levicové sociální demokracie. O osm měsíců později došlo k rozštěpení levicových stran na mimořádném sjezdu, který se konal v karlínském Národním domě v polovině května 1921. Zde došlo k založení Československé komunistické strany a ustanovení Rudého práva jako ústředního deníku KSČ.⁸⁵ Tato vzájemná provázanost fungovala po celou dobu existence listu. V tomto období vydávaly tiskoviny politických stran vydavatelské domy, v případě Rudého práva byla tato praxe odlišná. Vydavateli byly fyzické osoby, které se poměrně často měnili.⁸⁶

Prostřednictvím tohoto deníku propagovali komunisté své levicové idey a dále prováděli agitaci nových členů. Na přelomu 20. a 30. let 20. století byly noviny označeny jako „revoluční“, tato situace tak vyústila k postupnému přerušení tisku a zvyšujícímu se tlaku cenzury. Následkem těchto vlivů se stalo periodikum nelegálním a jeho produkce musela probíhat v tajnosti. Z toho důvodu se seznam distributorů omezil na stranické dobrovolníky, kteří jej šířily pomocí letáků. V tomto způsobu distribuce ilegální četby se později v průběhu druhé světové války inspirovaly Protektorátem zakázané tiskoviny. Na pulty novinových kiosků se Rudé právo vrátilo až po osvobození Československa od německých okupantů.⁸⁷

Stejně jako zbylá poválečná československá periodika bylo i vydávání Rudého práva pod drobnohledem ministerstva informací. V čele této čerstvě zřízené instituce stál člen vedení KSČ Václav Kopecký. Díky své nově nabyté funkci si velmi záhy uvědomil, jak velký může mít vliv na dění a smýšlení v zemi. Jedním z jeho hlavních nástrojů ovlivňování tiskovin byla distribuce papíru, který byl nedostatkovým zbožím. Ministerstvo tak určovalo velikost přidělu pro jednotlivé vydavatele, a zásadním způsobem tak mohl ovlivňovat náklady jednotlivých periodik.⁸⁸ Vydávány mohli zároveň být pouze ty tituly, které od ministerstva dostaly povolení. To pomohlo právě Rudému právu, jehož náklad postupně rostl a stal se nejčtenějším deníkem v zemi.

---

⁸⁵ BEDNAŘÍK / JIRÁK / KÖPPLOVÁ 2019, 173

⁸⁶ BEDNAŘÍK / JIRÁK / KÖPPLOVÁ 2019, 172-174

⁸⁷ DOLEJŠÍ 1963, 50-51 DOUDĚRA 1980, 70-78

⁸⁸ KONČELÍK / VEČEŘA / ORSÁG 2010, 134-140

Když se v roce 1948 chopili komunisté moci, bez váhání zcela proměnily celou mediální sféru ke svému obrazu. Tiskoviny se omezily na propagační nástroj vládnoucí garnitury, a veškeré nežádoucí názory byly eliminovány. Aby bylo zajištěno vydávání zpráv v souladu se stranickými myšlenkami, procházel veškerý obsah rukou kontrolorů. Ti tak mohli v případě pochybení na straně autora textu jeho obsah cenzurovat. Krátké uvolnění těchto poměrů nastalo až v roce 1968 během období Pražského jara, nemělo však dlouhého trvání. Ve stejném roce došlo k invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa a svoboda slova zůstala na dvě desetítky let pouhým snem. V květnu roku 1969 vyšel v Rudém právu manifest *Slovo do vlastních řad*, který podporoval nově nastolenou vládu a kritizoval Svaz československých novinářů. Text obsahoval podpisy více než tří set novinářů volajících po změnách poměrů a personálních změnách v Československých médiích.⁸⁹

Opětovné uvolnění přišlo až se Sametovou revolucí roku 1989. Deník se transformoval ze stranického listu na nezávislé médium, jež v roce 1995 změnilo svůj název na *Právo*, a definitivně tak uzavřelo kapitolu spojenou s KSČ.⁹⁰

4.2 The Washington Post

Historie tohoto amerického deníku se začala psát desítky let před tím, než novinové stánky spatřily první vydání Rudého práva. Dějiny tohoto dodnes vydávaného periodika se začaly psát v roce 1877, kdy jej ve Washingtonu DC založil Stilson Hutchins. První vydání vyšlo ještě téhož roku s nákladem deset tisíc kusů a cenovkou tři centy. Mezi přispěvatele tohoto deníku patřil na několik měsíců také Tomáš Garrigue Masaryk, který v roce 1918 ve Washingtonu pobýval. Hutchins byl aktivním demokratem, což se také odráželo v orientaci deníku na politické scéně. V tomto duchu však deník nesmýšlel vždy. Během následujících čtyř desetiletí změnil mediální dům dvakrát svého vlastníka. Změny vlastnických struktur měly za následek, že se deník ocitl v rukou republikánů, kteří redakci přeorientovali v souladu se svými názory.⁹¹

V roce 1933 koupil *The Washington Post* za cenu 825 000 amerických dolarů finančník Eugene Meyer, ačkoliv neměl s publikační činností žádné zkušenosti. Stanovil však základní principy novinářství, které můžeme v etických kodexech mediálních domů spatřovat dodnes. Mezi tyto zásady patřila nestrannost, objektivnost, svoboda slova, publikování pravdivých informací, ale i snaha o publikování textů, jež měly zaujmout čtenáře bez ohledu

⁸⁹ Rudé právo č. 114, 17.05.1969, s.1-2

⁹⁰ Rudé právo, č. 218, 18.9.1995, s.1

⁹¹ <https://www.washingtonpost.com/company-history/#Early> [01-07-2022]

na jejich věk. Během deseti let se Meyerovi podařilo více než ztrojnásobit náklad tohoto periodika. Ve své pozici však setrval pouze do roku 1946, kdy jej americký prezident Harry Truman jmenoval do funkce prezidenta Mezinárodní banky pro obnovu a vývoj.⁹²

V následujících letech se společnost rozrostla díky akvizicím rádiových stanic či televizní stanice *CBS*. Významný nárůst čtenářů pak přineslo pohlčení konkurenčního *Washington Times-Herald* v roce 1954. Pro zvýšení zájmu čtenářů redakce přidala nové sekce, mezi které patřil ekonomicky zaměřený *The Washington Business* či *The Washington Home* orientovaný na úpravy domů. V průběhu let deník měnil svou podobu, počet stran i způsob, jakým byl tištěn. Z tohoto pohledu lze bezesporu za velmi významnou označit proměnu v osmdesátých letech, kdy došlo ke změně na foto-elektrický způsob tiskařství, jenž nahradil již zastaralé linotypové stroje. Ani přes tento vývoj však nebyly Meyerovi myšlenky zapomenuty. Redakce jako jedna z prvních zavedla funkci ombudsmana, jehož úkolem bylo kontrolovat nezávislost periodika z pohledu čtenáře, či založení bezplatné nonstop linky poskytující čtenářům informace z různých oblastí. V současnosti patří deník jednomu z nejbohatších mužů planety, Jeffu Bezosovi, který jej za 250 milionů dolarů koupil v roce 2013.⁹³

---

⁹² <https://www.washingtonpost.com/company-history/#Early> [01-07-2022]

⁹³ <https://www.washingtonpost.com/company-history/#Early> [01-07-2022]

5 Výzkumná část

Tato kapitola je věnována rozboru a analýze publikovaných článků, jež byly vybrány skrze metodologický postup popsáný v úvodu bakalářské práce. Za pomoci zvolených proměnných bylo z Rudého práva vybráno celkem 156 publikací. Aplikováním podobného postupu bylo identifikováno také 347 článků v anglicky psaném deníku *The Washington Post*. Část textů nebyla z důvodu odklonu od tématu brána v potaz. Po selekci těchto článků vznikl výzkumný vzorek, který se zabýval výhradně událostmi operace Pouštní bouře a s ní spojenému dění v Perském zálivu v období od 17. ledna 1991 až 28. února 1991.

5.1 Analýza Rudého práva

5.1.1 Velikost prostoru věnovaná válce v Zálivu

Za účelem výpočtu prostoru, který se zkoumaným událostem na stránkách Rudého práva dostal, byl propočítán veškerý prostor, jenž články v tomto deníku zaujímaly. Pro určení intenzity publikování článků reflektujících probíhající konflikt bylo také třeba spočítat celkový počet vydání Rudého práva během daného časového úseku. Titul vycházel řádně každý pracovní den, kdy čtenáře na svých osmi stránkách informoval o událostech domácích i zahraničních. Během víkendů pak v sobotu vycházela zkrácená verze, jež měla čtyři strany, v neděli pak nevycházel vůbec. Celkový počet řádných vydání bez ohledu na obsahovou stránku dosáhl počtu 37 samostatných výtisků.

Aby bylo možné dosáhnout konstantních výsledků, bylo nejdříve potřeba vypočítat celkovou plochu vydaných tiskovin. Zde je nutné přihlídnout ke skutečnosti, že sobotní vydání mělo poloviční velikost vůči těm ze všedních dnů. Nebylo proto možné počítat s konstantní velikostí všech jednotlivých publikací. Navzdory sníženému počtu listů však mělo Rudé právo po celou dobu sledování jednotnou velikost stran. Ta se po sametové revoluci, tj. po roce 1989, změnila ze světového formátu na evropský, tím dosahovala 420 milimetrů na výšku a 297 milimetrů na šířku. Pro účely výpočtů byly tyto hodnoty převedeny na centimetry. Vynásobením těchto hodnot dosáhneme celkové plochy 1 247,4 cm². Tato plocha ovšem neodpovídá reálně tiskové ploše na listu. Textace totiž byla po stranách odsazena. Pro účely výzkumu bude kalkulováno s odchýlením 1cm po horním a spodním okraji. Po okrajích bočních to pak bude 1 cm a 2 cm. Po přepočtu tak získáme velikost tiskové plochy 1 063 cm², což bude výchozí rozměr měření.

Zjištěním tiskové plochy je možné vypočítat rozměry jednotlivých vydání. Pro vydání ve všedních dnech bude hodnota násobena osmi stranami. U sobotního vydání pak hodnotu násobíme sníženým počtem listů, jež dosahoval hodnoty čtyř stran. Plocha vydání od pondělí do pátku dosahovala 8 504 cm² na jeden výtisk, v případě víkendového vydání to bylo 4 252

cm². Z celkového počtu 37 výtisků za sledované období jich 31 připadalo na všední dny. Zbylých šest poté připadalo na sobotní zkrácená vydání. Během zvolené časové periody dosáhl celkový rozměr všech zkoumaných tiskových stran v součtu 289 136 cm².

S ohledem na skutečnost, že značná část článků neměla grafickou podobu dokonalého obdélníku či čtverce, a některé z nich byly dokonce vícestránkové, bylo nezbytné jednotlivé části přeměřit separátně. Samostatné plochy textů byly následně sečteny dohromady. Díky tomu bylo posléze možné provést výpočet celkové plochy, jež články zaujímaly, ale také poměr vůči celkové velikosti samotného Rudého práva. Pomocí tohoto postupu tak bylo možné měření provést s odchylkou jednoho milimetru v horizontální i vertikální linii.

Na základě výše uvedených klíčových slov bylo ve vybraném období identifikováno celkem 156 novinových článků. Z tohoto počtu se zkoumaným tématem zabývalo 107 publikací viz *graf 1*.

Graf 1 – Počet vyhledaných článků Rudého práva

Zbývající část obsahující vyhledávané fráze svým obsahem nesplňovaly předpoklad pro zahrnutí do výzkumu z důvodu popisování jiných skutečností či událostí. V průměru tak redakce situaci na Blízkém východě věnovala téměř tři články v každé publikaci. O válečném úsilí v Perském zálivu Rudé právo informovalo v každém jednotlivém vydání, jenž od 17. ledna do 28. února spatřilo pulty prodejních míst.

Při pohledu na jednotlivé autory textů zjistíme, že značná část z nich nebyla původním dílem pracovníků deníku, nýbrž se jednalo o převzatá díla. Nejčastěji se jednalo o

práci České tiskové kanceláře, jejíž články tvořily celých 28 % veškerých příspěvků. Mezi jednotlivci to pak vyčnívaly například Rostislav Valášek a Václav Berdiva.

Z důvodu krátkého trvání sledovaného časového úseku, bylo pro měření zvoleno sledování jednotlivých období po týdnech. Tyto týdny nevychází z klasického kalendářního sledu. Úseky byly vymezeny od čtvrtka do čtvrtka. Důvodem zvolení tohoto nestandardního postupuje je skutečnost, že zkoumaná perioda měla svůj počátek i konec právě v tomto dnu.

Graf 2 – Počet analyzovaných článků Rudého práva ve sledovaném období

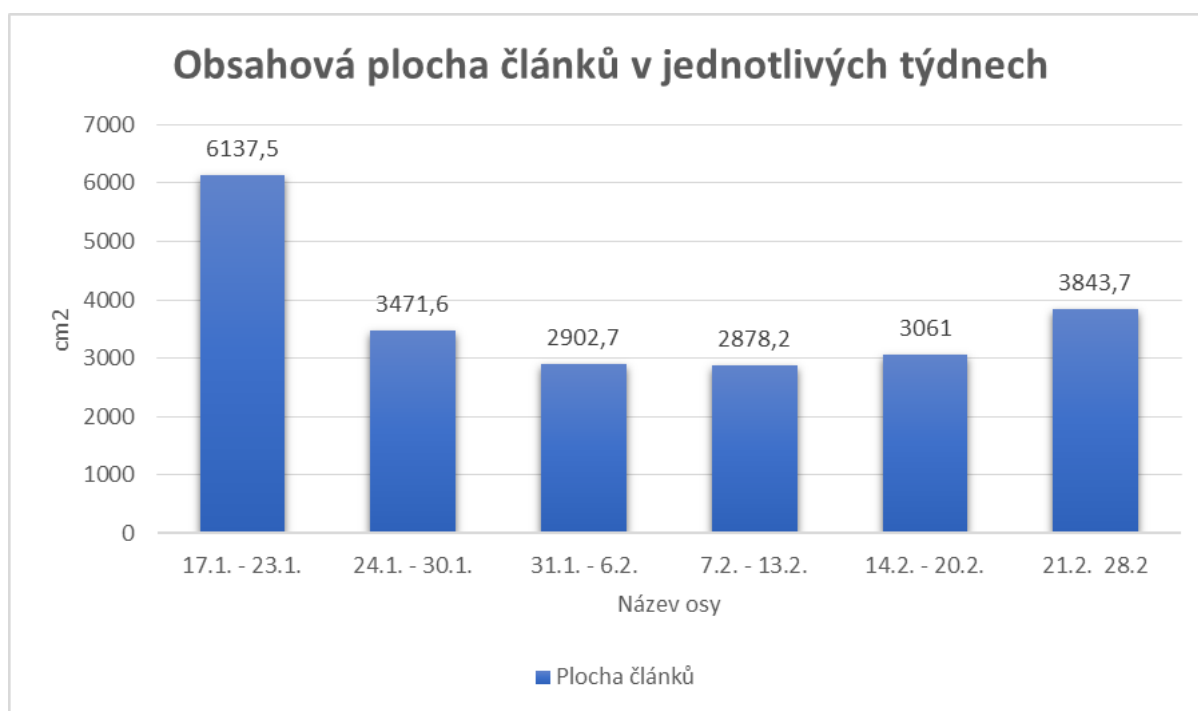

Ze získaných hodnot vyplývá, že 35,5 % všech textů bylo publikováno v prvním týdnu zkoumaného časového úseku. Celkem se jednalo o 38 článků. Původ této vysoké hodnoty můžeme spatřovat ve vypuknutí konfliktu a následnou snahu českému čtenáři přiblížit situaci v Kuvajtu. Největšího pokrytí se Perskému zálivu dostalo 18. ledna, druhý den operace. V tomto datu došlo k publikaci hned dvanácti tematických textů. Ve zbývajících týdnech dosahovalo průměrné publikované množství hodnoty 13,8. To značí pokles o více než 60 %. Situace se zásadně nezměnila ani v posledním týdnu, kdy se celá vojenská operace blížila ke zdárnému cíli viz graf 2 Důvodem tohoto poklesu byla vnitropolitická situace v Československu, které po pádu komunismu procházelo komplikovaným procesem přerodu v demokratickou zemi. Státem zmítala vysoká inflace, probíhal odchod sovětských vojsk, celá situace byla značně nestabilní. Konflikt na Blízkém východě tak nebyl tím hlavním tématem. Podobný pokles je možné pozorovat i na celkové ploše těchto textů.

Za užití výše uvedených výpočtů bylo možné dosáhnout celkových hodnot, jakého prostoru se článkům ve sledovaném období dostalo. Všechny zkoumané texty po sečtení dosáhli plochy 22 294,8 cm². Tato hodnota odpovídá celkovému pokrytí plochy ve výši 7,7

% za sledovaný časový úsek. Jen samotné téma konfliktu by tak stačilo na popsání 2,6 denních výtisků či 5,2 víkendových vydání, neboli 20,8 samostatných stran. Na níže přiloženém *grafu 3* je vůči *grafu 2* patrná změna v posledním sledovaném týdnu. Ačkoliv počet textů nevybočil z průměru, obsahová plocha se s koncem konfliktu významně rozrostla. Nárůst dosáhl 25 % vůči průměru z dat 24. ledna až 20. února. Původ této změny lze spatřovat v probíhajícím mírovém jednání, kterým tisk věnoval obsahově více prostoru při zachování průměrného počtu samotných článků.

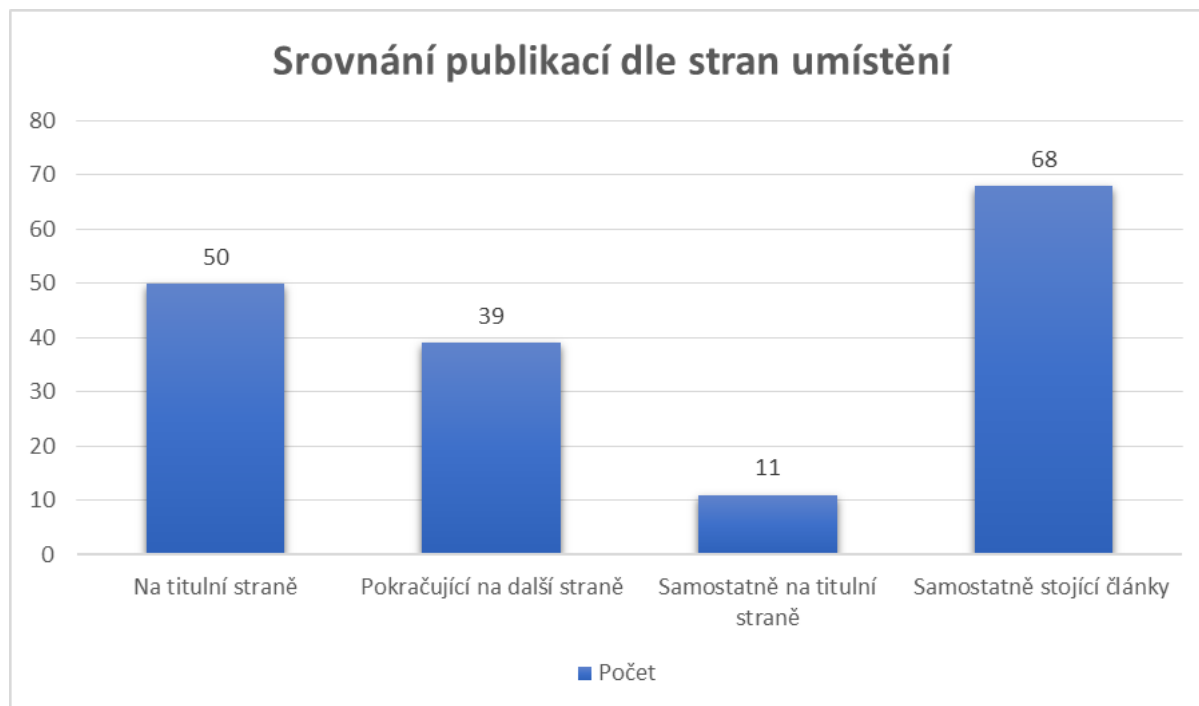
Graf 3 – Obsahová plocha článků Rudého práva v jednotlivých týdnech

Přes značný pokles počtu textů po prvním týdnu sledovaného období lze však tvrdit, že se konfliktu dostalo znatelného prostoru.

Intenzitu s jakou byli čtenáři informováni o probíhajícím dění podtrhuje i skutečnost, že během zkoumaného období se konflikt dostal pokaždé na titulní stranu Rudého práva. Celkem bylo na titulní straně umístěno 50 článků, 39 z nich pokračovalo na následující straně vydání viz *graf 3*. Nejčastěji tomu tak bylo na straně sedm, kde pokračovalo hned 25 z nich. U samostatně stojících textů dominovalo umístění taktéž na sedmé straně. To navzdory skutečnosti, že víkendová vydání končila stranou čtyři.

Graf 4 – Srovnání publikací dle stran umístění

5.1.2 Způsob reflektování o válce v Zálivu

Není to však pouze počet textů či jejich plocha, co je pro čtenáře důležité. Kromě intenzity samotné je zcela zásadní to, jakým způsobem byl čtenář informován, a zda nebyl textem cíleně manipulován. Za tímto účelem byly texty rozděleny na objektivní a neobjektivní. Je třeba podotknout, že analýza samotná nebrala v potaz to, v čí prospěch je případná strannost mířená, pro podstatu objektivity tato skutečnost totiž nehraje roli. Zde je třeba také zmínit, že v roce 1991 bylo již Rudé právo transformováno a liberalizováno od své předchozí stranické vazby na KSČ a totalitního způsobu vedení.

Většina textů byla svým vyzněním objektivní, věcná a zcela se vyhýbala případné demagogii a kritice. Za původ této nestrannosti lze považovat mimo jiné dvě hlavní příčiny. Tou první je skutečnost, že téměř $\frac{1}{3}$ z celkového počtu publikací, byla převzata z rukou České tiskové kanceláře, která si ve svých textech držela úspěšně nestrannost. Druhou pak omezený přístup k informacím, jenž byl popsán v části *Konflikt a jeho mediální vyobrazení*. Autoři se tak často omezovali na přepisování oficiálních prohlášení a případných rozhovorů s vybranými osobnostmi. V těchto přepsaných prohlášeních však nesledovali pouze oficiální stanoviska západních zemí, své sloupky doplňovali i o informace zveřejňované také Iráckým státním aparátem.

Ačkoliv lze takový postup ze strategického hlediska považovat za nevhodný, neboť převzaté informace mohly být propagandou značně zkreslené, čtenář měl díky této skutečnosti pohled obou zúčastněných protistran. V jednom konkrétním případě však tento způsob komunikace překročil hranice nestrannosti. Stalo se tak 30. ledna, kdy na titulní

stranu Rudé právo otisklo článek *Saddám přesvědčen o svém vítězství*, ve kterém autor přibližoval čtenářům část rozhovoru s Iráckým vůdcem. V textu mimo jiné zaznělo „...irácký prezident odpověděl, že iráckí studenti v cizině jsou také neprávem internováni už od počátku...“⁹⁴ Ve zbylém textu autor nedoplnil nezbytný pohled protistrany, stejně jako nereagoval na žádné ze zkreslujících informací. Podobného pochybení se však deník v dalších textech již vyvaroval.

Nestrannost si redakce udržela také při informování o obětech války, které měly na svém svědomí obě zúčastněné síly. Rudé právo tak čtenáře informovalo například o leteckém útoku na civilní kryt v centru Bagdádu, při kterém zahynuly stovky civilistů. *Stovky mrtvých v protileteckém krytu*, zněl nadpis článku z 14. února, který komentoval útok západních bombardérů na domnělé velitelství Irácké armády.⁹⁵

Z celkového počtu 107 článků vykazovalo známky zaujatosti pouze sedm textů viz graf 5. Ve čtyřech z těchto sedmi případů se navíc jednalo o texty jednoho autora, Václava Berdivy, jenž ve svých komentářských sloupcích projevil své osobní názory či využil emočního zabarvení slov. Zde lze například zmínit jeho text ze dne 22. ledna 1991 *Primitivismus*, ve kterém autor mimo jiné uvedl: „Rasismus je zkrátka projev myšlenkového primitivismu a pověsti naší země zrovna nepomáhá.“⁹⁶ Komentář kritizoval rasově motivovaný útok českých občanů na osoby arabského původu.

Graf 5 - Objektivita článků Rudého práva

⁹⁴ Rudé právo, č. 114, 17.05.1969, s.1-2

⁹⁵ Rudé právo, č. 38, 14.2.191, s.1-7

⁹⁶ Rudé právo, č. 25, 30.1.1991, s.1-7

5.2 Analýza The Washington post

5.2.1 Velikost prostoru věnovaná válce v Zálivu

Tak jako u Rudého práva, i u deníku *The Washington Post* bylo cílem zkoumání zjistit rozsah, s jakým redakce informovala své čtenáře o probíhajícím konfliktu. Tento rozsah bude zkoumán z hlediska plochy článků, jejich množství a také umístění na titulní strany periodika.

Vzhledem k odlištem v dostupnosti dobového tisku byl však zvolen jiný postup, stejně jako úprava výzkumných metod. Vstupní data pro výzkum byly získány online z databáze deníku. Za tímto účelem bylo nezbytné uhradit poplatky, bez kterých by nebylo možné do historických archivů vstoupit. Z možností poskytovatele služby bylo zvolené předplatné ve verzi *premium* hrazené na měsíční bázi. Cena tohoto předplatného byla v době psaní této práce čtyři eura měsíčně. Skrze předplatné pak bylo možné vstoupit do digitální archivu *ProQuest*.

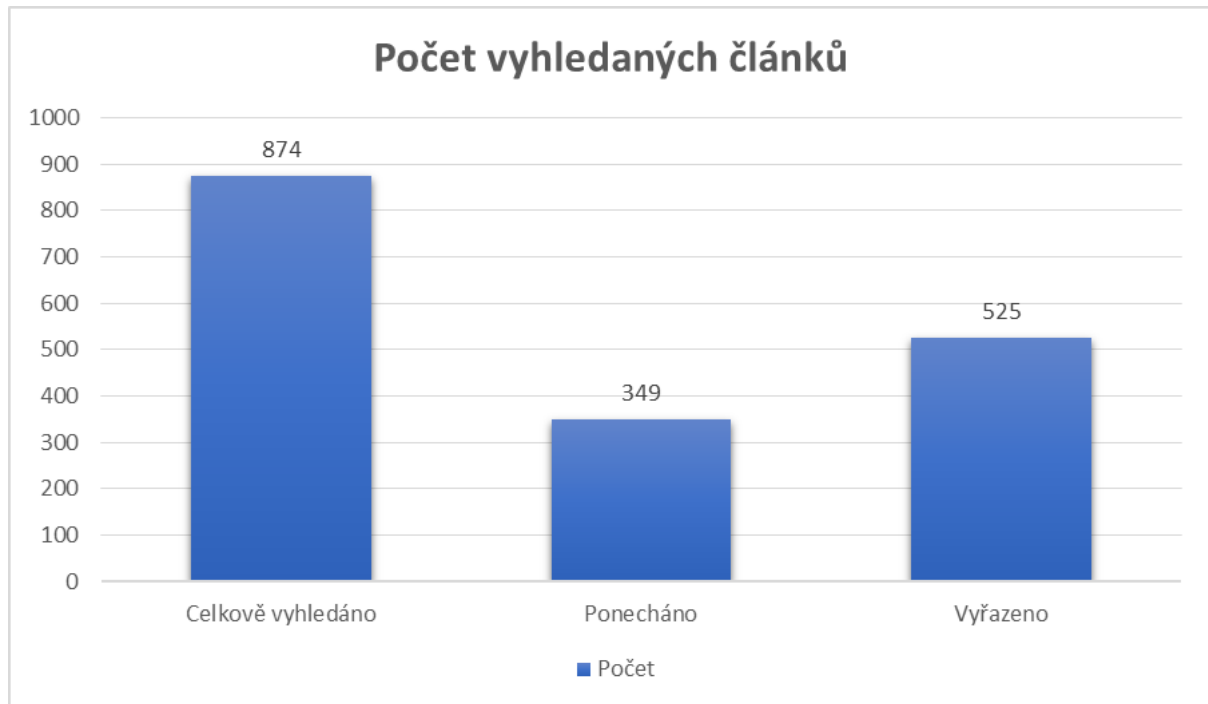
Díky důkladnému zpracování webových stránek bylo možné pomocí klíčových slov vyhledat všechny články, které tato slova obsahovaly v rámci své textace, připnutého štítku či abstraktu. Pro výzkum byl zvolen termín *persian gulf crisis*. Vyhledávání zároveň umožnilo pracovat s konkrétními časovými úseky, což vedlo ke značnému zefektivnění práce při identifikaci odpovídajících publikací. Kromě naskenovaných stran však databáze umožňovala práci přímo s jednotlivými texty, jež z nich byly vyříznuty. Jak strany, tak jednotlivé výřezy, zároveň obsahovaly podrobné informace o svých rozměrech, uvedených v milimetrech. Abstrakt, který byl součástí každé z publikací, také obsahoval informace o autorech, datum publikování a v některých případech i přepis samotného textu. Ne všechny články však obsahovaly všechny tyto informace.

V případě části textů nedošlo k naskenování článku samotného, což vedlo k jejich automatickému vyjmutí z výzkumu. Na rozdíl od Rudého práva došlo také k výrazné proměně zkoumaného vzorku. Zatímco český deník pracoval s pevným počtem stran v rozmezí od čtyř do osmi, rozsah *The Washington Post* byl značně variabilní. Počet tiskových stran se pohyboval v rozměni od 78 až po enormních 517 stran. Značná část tohoto obsahu však byla pro výzkum nepodstatnou výplní reklam a inzercí. Většina zkoumaných článků byla publikovaná v hlavní části deníku, jež byla označena písmenem A. V omezeném množství se pak nacházely v částech B, C a D.

Pomocí výše uvedeného klíče bylo v období od 17. ledna 1991 do 28. února 1991 vyhledáno celkem 874 textů, jež relevantní termín obsahovaly. Toto číslo však bylo značně zredukováno. Tématicky odlišné články byly stejně jako v případě Rudého práva vyřazeny.

Stejně tak byla část článků vyřazena nesprávným uložením v databázi. Příkladem vyřazeného článku může ten ze dne 1. únor 1991, „*Blízkovýchodní konflikt poškodil obchod se stopami: Sázkari zůstávají doma a sledují zprávy.*“⁹⁷ Ačkoliv text klíčový termín obsahoval, zabýval se dostihovými závody, jež trpěli kvůli konfliktu nižším zájmem diváků. Po filtraci tak pro potřeby výzkumu došlo k určení celkově 349 textů viz graf 6.

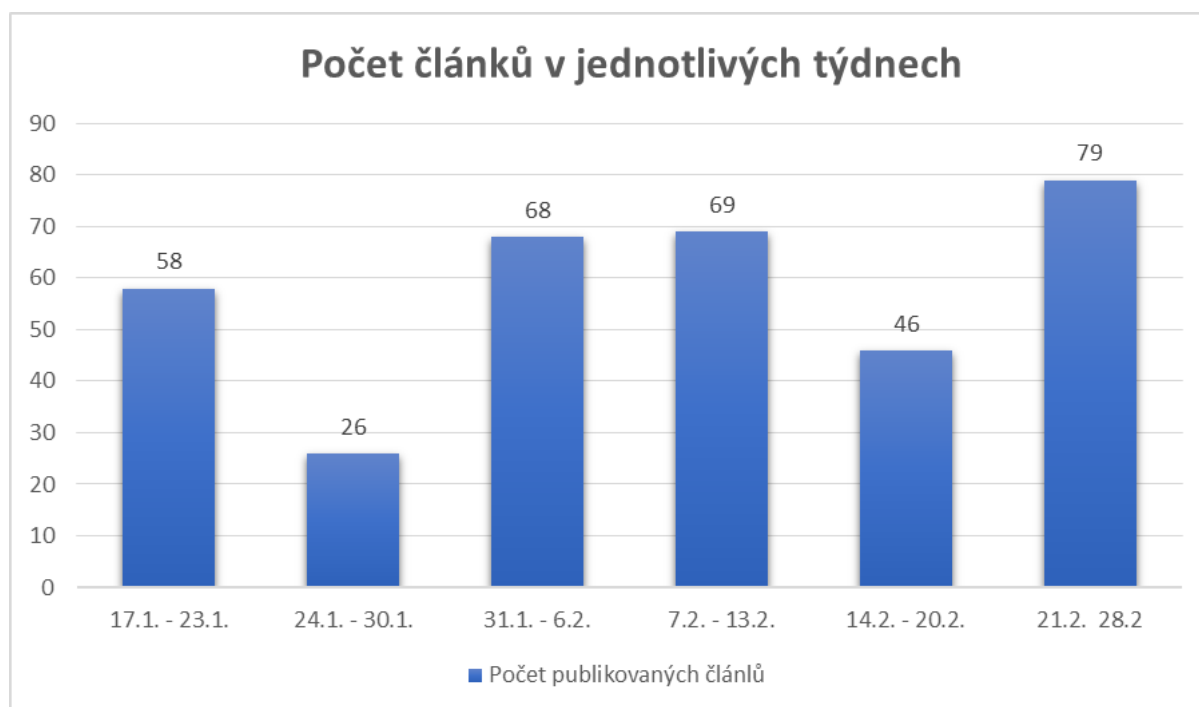
Graf 6 – Počet vyhledaných článků *The Washington Post*

Narozdíl od Rudého práva však zájem o sledované téma neupadl hned týden po vpádu spojeneckých vojsk do Kuvajtu. Vysokou frekvenci publikování si deník udržel téměř po celou sledovanou dobu. Z průměru se tak vymykal pouze druhý pozorovaný týden viz graf 7. Tato skutečnost byla dána dvěma faktory. Tím prvním byla skutečnost, že z tohoto období bylo chybně nahráno větší množství textů, druhým faktorem pak bylo tématické odklonění části publikací.

⁹⁷ The Washington Post, č. 58, 1.2.1991, s. B8

Graf 7 – Počet analyzovaných článků *The Washington Post* ve sledovaném období

Za účelem určení velikosti obsahu deníku *The Washington Post* bylo nezbytné kalkulovat se všemi přílohami, jež některé z vydání obsahovaly. Pro tento výpočet došlo ke zprůměrování stran publikovaných vydání s ohledem na přílohy. Narozdíl od Rudého práva vycházel americký deník každý den včetně neděle. V sledovaném úseku bylo vydáno celkem 43 publikací o celkovém obsahu 8 044 tiskových stran. Průměrně tak na jedno vydání připadlo 187 stran.

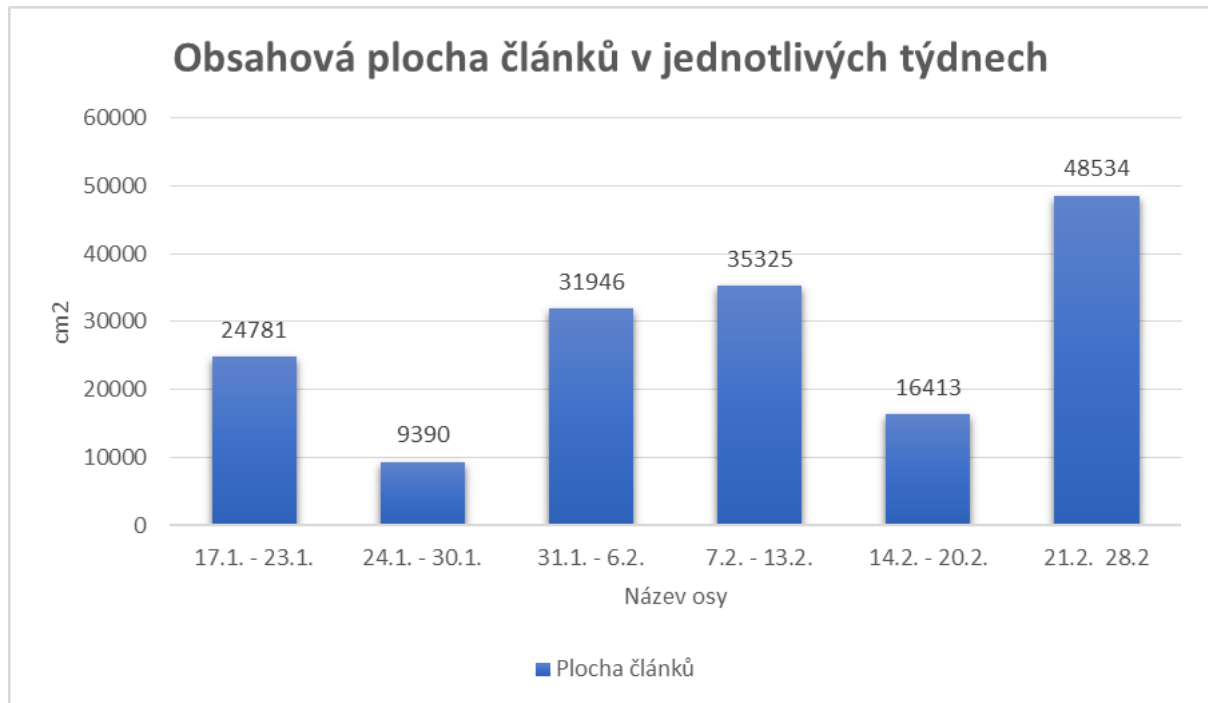
Přestože byla plocha každého vydání jednotná, pro účely výzkumu bylo počítáno s plochou uvedenou v online databázi, která byla variabilní. Stejně jako u počtu stran proto došlo k jejímu zprůměrování. Na základě těchto výpočtů byl stanoven rozsah 260 milimetrů na šířku a 465 milimetrů na výšku. Velikost jedné strany tedy činila 1 209 cm². Celkově tak ve sledovaném úseku vyšlo úctyhodných 9 725 196 cm² tiskového obsahu, tedy 972,5 m². Pro lepší představu se jedná o téměř ¼ velikosti jednoho olympijské plaveckého bazénu o rozměrech 25 x 50 metrů. Celková tisková plocha *The Washington Post* byla vůči Rudému právu více než třicetinásobná.

Všechny zkoumané texty zaujímaly celkovou plochu 166 391,6 cm². Články samotné tak popsali 137,6 stran. Průměrná velikost jednoho článku byla 476,7 cm². S ohledem na rozsah příloh a inzercí nelze relevantně porovnat jejich rozměry vůči celkovému rozsahu deníku. Pokud bychom tak učinili, jednalo by se pouze o 1,7% obsahu. V každém

jednotlivém vydání bylo tématu věnováno průměrně 3,2 strany. V jednotlivých týdnech byla pokrytá plocha proměnlivá stejně jako množství článků viz graf 8.

Graf 8 – Obsahová plocha článků *The Washington Post* v jednotlivých týdnech

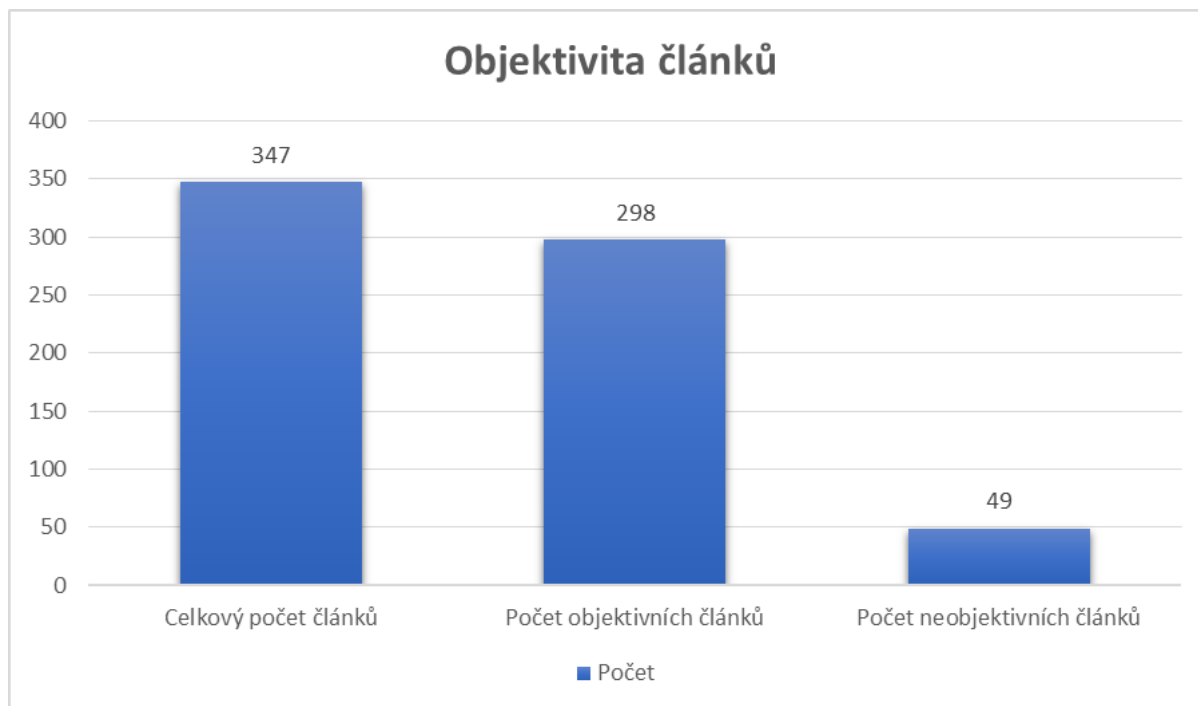
Značné rozměry článků podtrhuje i jejich umístění na titulních stranách. Na těch se objevily celkem 68 krát. Stejně jako v případě *Rudého práva* tomu tak bylo v každém vydání. V průměru připadlo na každou titulní stranu 1,6 článků. Hlavní sekci novin, označené písmenem A se nacházelo 295 textů, tedy 85 % všech vybraných publikací.

5.2.2 Způsob reflektování o válce v Zálivu

Stejně jako v případě *Rudého práva*, i u deníku *The Washington Post* došlo k hodnocení textů z hlediska jejich objektivity. Ta byla v případě amerického deníku nižší, než tomu bylo u toho českého. Původ této skutečnosti můžeme spatřovat opět ve zdroji článků. Ty byly z velké části vlastními texty redakčních autorů, nikoliv pouze převzatými zprávami tiskových kanceláří. Díky tomu tak byla část textů ovlivněna názorovým směřováním svých tvůrců. Tématu se v redakci věnovalo několik desítek publicistů. Mezi těmi častějšími byly například Nora Boustany či Molly Moore. Bez označení autora bylo publikováno 28 textů. Cílem práce není posuzovat pravdivost uváděných informací. Pakliže byla zaujatost článků způsobená cíleným podáváním zkreslených informací, v objektivně vyznívajícím textu, pak tato skutečnost nebude ve výzkumu reflektována.

I přes vyšší zaujatost tvořily objektivní články 86% zkoumaného vzorku. Zaujatých článků bylo celkem 49 viz graf 9.

Graf 9 - Objektivita článků *The Washington Post*

Kromě nižší objektivity vůči Rudému právu je zajímavá i skutečnost, že většina zaujatých článků byla namířená proti Spojeným státům. Tyto články tvořily téměř 60 % všech neobjektivních textů. Příkladem může být text z 20. ledna 1991, *Moudří muži, nebo sebevražední blázni?*. Článek je kritikou přístupu vlády k dění v Kuvajtu. V textu se mimo jiné píše, „*Spojené státy mohly ke zmírnění sporu se Saddámem Husajnem použít čtyři klasické techniky řízení konfliktů. Tyto techniky se úspěšně používají k odstranění rozbrojů v rodinách, na pracovištích a ve školách v komunitách po celé Americe. Zdá se, že je zná každý kromě Bílého domu. Konfliktům, které mohou u jedněch vyvolávat ušlechtilost a u druhých malichernost, se nelze vyhnout. Jejich destruktivní řešení mohou.*“⁹⁸

Našly se však i takové články, které zásah USA podporovaly. Jedním z nich je text ze 17. ledna 1991. *Proč bojujeme*, tak zní titulek publikace, ve které autor vyjadřuje podporu postoji vlády, která se rozhodla pomoci zahraničnímu spojenci. V textu samotném pak vyzdvihuje potřebu reagovat na mezinárodní problémy, „*Jsme však - nebo bychom měli být - strážcem, který je připraven čelit závažným útokům na životní zájmy mezinárodního společenství.*“

⁹⁸ The Washington Post, č. 46, 1.2.1991, s. F2

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsání událostí spojených s operací Pouštní bouře v období od 17. ledna do 28. února roku 1991 v kontextu mediálních studií. Tento několika týdenní konflikt totiž zcela zásadně změnil podobu toho, jak se oblast Blízkého východu rozvíjela v následujících desetiletích. Pro komplexnější představu o této problematice byl nastíněn také historický a geopolitický vývoj oblasti. Bylo popsáno, jak se v čase měnila politická struktura Iráku, jakou roli sehrálo nemalé nerostné bohatství této západoasijské země, ale také to, jak samozvaní vůdci dovedli zemi do konfliktu s celým západním světem. Současně bylo přiblíženo, jak se v čase vyvíjely vztahy se Spojenými státy americkými, které měly zásadní vliv na utváření tehdejší podoby Iráku.

Práce vykreslila tento konflikt v kontextu médií a toho, jakým způsobem jej reflektovaly, jak se tento přístup změnil proti předchozím konfliktům a jaký vliv na jejich práci měla omezení ze strany armády a vlády. Za tímto účelem byla formulována jasná metodologie výzkumu včetně stanovení výzkumných otázek, jež bylo třeba zodpovědět. Byla zvolena relevantní tištěná média, která v zemích svého původu hrála zásadní roli v utváření veřejného mínění, a v konečném důsledku také toho, jak veřejnost tento konflikt měla možnost vnímat. Pro aplikování výzkumu a definování otázek byla vybrána dvě periodika. Za účelem pochopení mediálního obrazu v tehdejší Československu byl zvolen deník Rudé právo, který, ač ve své svobodné podobě fungoval teprve několik měsíců, byl jednou z nejčtenějších pravidelně vycházejících publikací v zemi. Protože patřila klíčová role v konfliktu zejména Spojeným státům americkým, bylo zároveň vybráno anglicky psané periodikum, které patřilo k těm největším a zároveň nejstarším v zemi, každý den vycházející *The Washington Post*.

Jejich publikace byly ve zkoumaném období podrobeny analýze, jejímž cílem bylo zjistit, jaký prostor konflikt dostával a jakým způsobem byl přibližován čtenářům. Na základě stanovených kritérií bylo celkem vybráno 454 článků. U jednotlivých deníků došlo k popsání jejich velikost, počtu stran a celkového množství výtisků během zkoumaného období. Po zjištění těchto údajů byl obdobný postup zvolen u samotných textů. Dále u nich byla změřena plocha, zaujatost a jejich celkové množství. Tato data byla následně porovnána s celkovou velikostí deníků. V neposlední řadě tato práce zkoumala a porovnála zaujatost publikovaných článků.

Na základě výše uvedené analýzy bylo zjištěno, že obě periodika věnovala událostem spojených s Válkou v zálivu a operací Pouštní bouře značnou pozornost, avšak v číselném porovnání otištěných publikací deník *The Washington Post* značně předčil československé periodikum Rudé Právo. Ze získaných dat vyplynulo, že deník Rudé právo otiskl o 70 % méně článků než americký deník *The Washington Post*. Dle výpočtu textová plocha Rudého

práva dosáhla ve zkoumaném období velikosti 22 294,8 cm², v případě amerického deníku to bylo 166 391,6 cm². Z tohoto výsledku lze konstatovat, že z hlediska textové plochy byl rozdíl v pokrytí více než 85 %. Deník *The Washington Post* tak v porovnání s Rudým právem věnoval sledovaným událostem sedmkrát větší prostor. Dále lze shledat, že při srovnání této plochy s celkovou tiskovou plochou periodik by samotné články pokryly 20,8 a 137,6 stran. V poměru vůči veškeré tiskové ploše všech zkoumaných vydání se pak jednalo o pokrytí Rudého práva 7,7 % u deníku *The Washington Post* pak 1,7 %.

Na závěr bylo zjištěno, že objektivita vybraných periodik byla značně odlišná. Výzkum ukázal, že větší objektivitu dosáhlo Rudé právo. Analýza odhalila, že významná část textů československého periodika byla původem pouhým přebíráním zpráv tiskové kanceláře a oficiálních prohlášení. Ty jako takové obsahovaly zejména nezaujaté informace, míra zaujatosti tak u Rudého Práva dosáhla pouhých 6,5 %. Naopak *The Washington Post* měl v poměru k celku více než dvojnásobek neobjektivních článků, které ze všech zkoumaných textů tvořily 14 %. Významná část z těchto publikací byla kritikou přístupu vlády Spojených států amerických. Příčinou této skutečnosti je fakt, že většina textů byla autorskými díly redaktorů, kteří do textů promítali osobní postoje ke konfliktu.

Seznam zkratek

CIA	<i>Central Intelligence Agency</i> Ústřední zpravodajská služba
CNN	<i>Cable News Network</i>
IKS	Komunistická strana Iráku
IPC	<i>Iraq Petroleum Company</i> Irácká ropná společnost
KSČ	Komunistická strana Československa
OSN	Organizace spojených národů
USA	<i>United States of America</i> Spojené státy americké

Seznam grafů

Graf 1 – Počet vyhledaných článků Rudého práva

Graf 2 – Počet analyzovaných článků Rudého práva ve sledovaném období

Graf 3 – Obsahová plocha článků Rudého práva v jednotlivých týdnech

Graf 4 – Srovnání publikací dle stran umístění

Graf 5 – Objektivita článků Rudého práva

Graf 6 – Počet vyhledaných článků *The Washington Post*

Graf 7 – Počet analyzovaných článků *The Washington Post* ve sledovaném období

Graf 8 – Obsahová plocha článků *The Washington Post* v jednotlivých týdnech

Graf 9 – Objektivita článků *The Washington Post*

Seznam použitých pramenů a literatury

Periodika

Rudé právo, 1991

The Washington Post, 1991

Literatura

ABOUL-ENEIN, Youssef H. ABOUL-ENEIN, Basil H. The secret war for the Middle East : the influence of Axis and Allied intelligence operations during World War II. Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2013.

AL ANSARI, Nadhir. Topography and Climate of Iraq. Journal of Earth Sciences and Geotechnical Engineering, Vol. 11, No. 2, 2021. 1-13.

AL-ARIF, Ismael. Iraq Reborn: A Firsthand Account of the July 1958 Revolution and After, Vantage Press and C Trench, 1982.

AMBROSE, Stephen E. Rise to Globalism : American Foreign Policy since 1938. New York, N.Y., U.S.A.: Penguin Books, 2011.

ANDERSEN, Robin. A century of media, a century of war. New York: Peter Lang, 2007.

ASHTON, Nigel John. The Hijacking of a Pact: The Formation of the Baghdad Pact and Anglo-American Tensions in the Middle East, 1955-1958. Review of International Studies, 1993.

BEDNAŘÍK Petr, JIRÁK Jan, KÖPPLOVÁ Barbara. Dějiny českých médií, Grada Publishing a.s., 2019.

BLACKWELL, Stephen. A desert squall: Anglo-American planning for military intervention in Iraq, Middle Eastern Studies, 1-18, 1999.

BOURQUE, Stephen Alan. Jayhawk! The 7th Corps in the Persian Gulf War. Center of Military History, United States Army, 2001.

COUGHLIN, Con. Saddam: his rise and fall. New York, NY: Harper Perennial, 2005. 30 s.

DODGE, Toby. The British Mandate in Iraq, 1920-1932. The Middle East Online Series 2: Iraq 1914-1974. Cengage Learning EMEA Ltd, Reading, 2006.

DOGAN, Mehmet Ali. SHARKEY J., Heather. American Missionaries and the Middle East: Foundational Encounters. Salt Lake City: The University of Utah Press, 2011.

DOLEJŠÍ, Vojtěch. Noviny a novináři, Nakladatelství politické literatury, 1963.

DOUDĚRA, Karel. Naše Rudé právo, Rudé právo, 1980.

EMBERLING, Geoff. Pioneers to the past: American archaeologists in the Middle East, 1919-1920. Chicago, IL: Oriental Institute of the University of Chicago, 2010.

FAROUK-SLUGLETT, Marion, SLUGLETTOVÁ. Irák od roku 1958, Volvox Globator, 2003.

FINLAN, Alastair. The Gulf War 1991. Oxford: Osprey Pub., 2003.

FISK, Robert. The great war for civilisation: the conquest of the Middle East (Fourth Estate), 2005.

FRIEDMAN, Alan. Spider's web: the secret history of how the White House illegally armed Iraq. New York: Bantam Books, 1993.

GIBSON, Bryan R. Sold out?: US foreign policy, Iraq, the Kurds, and the Cold War. New York, NY: Palgrave Macmillan, 2015.

GOMBÁR, Eduard a Lukáš PECHA. Dějiny Iráku. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013.

GOTTSHALK, Marie. 'Operation Desert Cloud: The Media and the Gulf War', *World Policy Journal*, sv. 9, 1992.

HAHN, Petr. A Century of U.S. Relations with Iraq, Origins, 2012.

HAMMOND, William M. Public Affairs: The Military and the Media 1962-1968. Defense Dept., Army, Center of Military History, 1988, 429.

HOIBY, Marte, OTTOSEN, Rune. Journalism under pressure in conflict zones: A study of journalists and editors in seven countries. "Media, War & Conflicts, 2017, 69–86.

HOLLINGWORTH, Clare. The Ba'athist Revolution in Iraq. *The World Today*, 1963. 225–230.

JACOBSEN, Edwin. A Coincidence of Interests: Kennedy, U.S. Assistance, and the 1963 Iraqi Ba'th Regime, *Diplomatic History*, 2013.

KNIGHTLEY, Paul. The first casualty: the war correspondent as hero and myth-maker from Crimea to Iraq. Baltimore: John Hopkins University Press, 2004.

KORNBLUH, Peter, Nicaragua: The Price of Intervention : Reagan's Wars Against the Sandinistas, *Inst for Policy Studies*, 1987.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál, 2010.

MARR, Phebe, AL-MARASHI, Ibrahim. The modern history of Iraq. Fourth edition. [Boulder, CO]: Westview Press, 2017.

MCLAUGHLIN, Greg. The war correspondent. Sterling, Va.: Pluto Press, 2002.

NOORANI, A.G. Válka v Zálivu a cenzura, *Ekonomický a politický týdeník*, 1991.

PONÍŽILOVÁ, Martina. Irák. Praha: Libri, 2011. Stručná historie států.

PEDEN, George C, Arms, Economics and British Strategy: From Dreadnoughts to Hydrogen Bombs, Cambridge University Press, 2009.

RADĚJ, Tomáš. Irácké povstání v letech 2003 - 2008 [online]. Brno, 2010 [cit. 2022-08-01]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/a18p8/>. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Miroslav MAREŠ.

RIEDEL, Bruce. Pakistan and Terror: The Eye of the Storm, *American Academy of Political and Social Science*, 2008.

ROBINSON, Piers. *The CNN Effect: Can the News Media Drive Foreign Policy*, Cambridge University Press, 1999.

RUBIN, Barry. *Lebanon: Liberation, Conflict, and Crisis*, Palgrave Macmillan, 2010.

SALVAGE, Jane. *Collateral damage the health and environmental costs of war on Iraq*, Medact, 2002.

SANJIAN, Ara. *The formulation of the Baghdad pact*, *Middle Eastern Studies*, 1997., 226-266.

SCHLAEPFER, Aline. *3 Anciennes Et Nouvelles Allégeances: Le Sionisme, Le Communisme Et Les Partis De Gauche (1941-1951). Les Intellectuels Juifs De Bagdad*, vol. 3, 2016 167 - 246.

SINGH, Zorawar Daulet. *India's role during the 1956 Suez Crisis: Between peacemaking and postcolonial solidarity*. *India Review*, 2018, 456-475.

SMITH, Perry M. *How CNN Fought the War*. New York, NY: Birch Lane Press, 1991.

ŠKOLKAY, Andrej. *Média a globalizácia*. Bratislava: Škola komunikácie a médií, 2009.

TAYLOR, Philip M. *War and the Media*, Manchester University Press, 1998.

TINDALL, George Brown a SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických*. Překlad Alena Faltýsková. 5., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008.

TUCKER, Spencer, ROBERTS, Priscilla Mary. *The encyclopedia of Middle East wars: the United States in the Persian Gulf, Afghanistan, and Iraq conflicts*. Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO, 2010.

YESILBURSA, Behçet Kemal. *CENTO: the forgotten alliance in the Middle East (1959-1979)*, *Middle Eastern Studies*, 2020, 854-877.

Internetové zdroje

BOMB PARTS SEIZED ON WAY TO IRAQ [online]. [01-07-2022]

<<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1990/03/29/bomb-parts-seized-on-way-to-iraq/27d653b5-f9f6-43ea-9f4d-6893ebc4c598>>.

RANKED: The world's 20 strongest militaries [online]. [01-06-2022]

<<https://www.businessinsider.in/defense/ranked-the-worlds-20-strongestmilitaries/slidelist/51930339>>.

South Africa President Rejects British Envoy's Peace Plan [online]. [01-07-2022]

<<https://apnews.com/article/2ac029c8261c44e1b886a7c465a9e3bd>>.

Television - The persian gulf war [online]. [13-07-2022]

<<https://www.americanforeignrelations.com/O-W/Television-The-persian-gulf-war.html#b%23ixzz1uKXkqB1>>.

Television Coverage of the Vietnam War and the Vietnam Veteran [online]. [04-07-2022]

<<https://www.warbirdforum.com/media.htm>>

The Iran-Contra Scandal: A Postmortem [online]. [07-06-2022]

<<http://www.jstor.org/stable/40209076>>.

Washington Post company history [online]. [01-07-2022]

<<https://www.washingtonpost.com/company-history/#Early>>.

SCHVÁLENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Jan Štěpánek	Razítko podatelny:
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2018	
E-mail diplomantky/diplomanta: stepanek.honzik@seznam.cz	
Studijní obor/forma studia: Mediální studia / kombinovaná bakalářská	
Název práce v češtině: Mediální obraz Války v zálivu v dobovém tisku	
Název práce v angličtině: The media coverage of the Gulf War in contemporary news	
Předpokládaný termín dokončení (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve po dvou semestrech</u> od schválení tezí)	
LS 2021/2022	
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): Práce se bude zabývat válečným konfliktem v Perském zálivu z let 1990 a 1991, důvodem vzniku této série událostí, způsobenými následky, a především průběhem tohoto souboje mocností z hlediska mediálního prostředí. Jádrem práce bude analýza domácího a zahraničního tisku z dob konfliktu. Tato analýza bude zároveň srovnávat změnu přístupu médií a také přístupu armády k médiím. Tento přístup bude srovnán s předchozími konflikty, mezi které patří například válka ve Vietnamu a dojde k objasnění možných změn, ke kterým v průběhu času došlo. Cílem práce bude čtenáři přiblížit konflikt jako takový, představit mu komplexní pohled na vybraný dobový tisk se zaměřením na České a Americké zdroje. Analyzována budou periodika Rudé právo a The Washington Post z období 17.1.1991 – 28.2.1991.	
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): 1. Úvod 2. Historický kontext a americko-irácké vztahy před válkou 3. Konflikt a jeho mediální vyobrazení 4. Analýza československého tisku 4.1. Charakteristika vybraného periodika 4.1.1. Rudé právo 5. Analýza amerického tisku 5.1. Charakteristika vybraného periodika 5.1.1. The Washington Post 6. Role médií v konfliktu 7. Závěr	
Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy): Československé periodikum: Rudé právo: zkoumané období: 17.1.1991 – 28.2.1991 Americké periodikum: The Washington Post: zkoumané období: 17.1.1991 – 28.2.1991	
Postup (technika) při zpracování materiálu: Základním postupem bude historická analýza vývoje americko-iráckých vztahů. Dále se práce bude	

zabývat vývojem mediálního obrazu ve vybraných denících, který bude následně porovnávat a analyzován s odbornou literaturou.

Základní literatura:

1. Philip M. Taylor: War and the Media: Propaganda and Persuasion in the Gulf War
This book traces the role of the media in the Gulf War and examines the attempts by both the coalition and Iraq to influence public opinion through propaganda and persuasion.
2. John R. MacArthur: Second Front: Censorship and Propaganda in the Gulf War
Now updated with a new preface that examines the current conflict in Iraq, this brilliant work of investigative reporting reveals the government's assault on the constitutional freedoms of the American media during Operation Desert Storm. John R. MacArthur's engaging and provocative account is as essential and alarming today.
3. Marion Farouk – Sluglettová, Peter Sluglett: Irák od roku 1958
Kniha pojednává o moderní historii Iráku - těžce sužované zemi, kterou její diktátor Saddám Husajn vystavil těžkým zkouškám - iránsko-irácké válce, válce v Zálivu i její proměně v neuralgický bod globální bezpečnosti.
4. Roman Joch: Proč právě Irák?
Pojednání o spravedlnosti války v Iráku z hlediska tradičního západního křesťanského učení o spravedlivé válce. Kniha zkoumá, zda bylo příčinou konfliktu přílišné či příliš malé angažování Ameriky na Blízkém a Středním Východě. Zkoumá roli Spojených států ve světě. Vysvětluje, proč dohody z Osla selhaly.
5. Alastair Finlan: The Gulf War 1991
This book assesses the defensive Operation Desert Shield (the build up of coalition forces) and the offensive Operation Desert Storm (the liberation of Kuwait) as well as the key personalities on both sides.
6. Henry Laurens: Arabský Orient za časů Ameriky: Od války v zálivu k válce v Iráku
Kniha je volným pokračováním monumentální historické trilogie, jež přehledným způsobem podává obsáhlý a komplexní historicko-politický vývoj Blízkého východu. Zatím poslední etapa tohoto vývoje v letech 1991-2005 i to, jak probíhala v jednotlivých zemích, tj. v Iráku, zemích Zálivu, Saudské Arábii, Sýrii, Libanonu, Jordánsku, Izraeli, Palestině i v Egyptě, se stala předmětem této knihy.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

K tématu jsem nenašel žádné závěrečné práce zabývající se postavení médií ve Válce v Perském zálivu, které by byly obhájeny na UK za posledních pět let.

Datum / Podpis studenta/ky

Horkeý

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Horkeý

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO OBORU.